

INTERNATIONAL
JOURNAL OF
ECONOMICS
POLITICS
HUMANITIES AND
SOCIAL SCIENCES

Volume: 05
Issue: 3

Summer 2022

e-ISSN: 2636-8137

www.ijephss.com

İçindekiler (Table of Contents)	Sayfa (Page)
Feragatname Disclaimer	ii
Künye Masthead	iii
Bilim ve Danışma Kurulu Science and Advisory Board	iv
Yayın Kurulu Editorial Board	v
İndeksler Indexing List	vi
Kataloglar Catalogues	vii
Editörden Editorial	viii
Deviation(s) in Project Life Cycle: Case Of Construction Industry <i>Svanborg María Guðmundsdóttir, Ligita Zailskaitė-Jakštė, Inga Minelgaite</i>	75-85
Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik Ve Mesleki Doyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Investigation Of Secondary Traumatic Stress, Burnout And Occupational Satisfaction Levels Of Forensic Interviewers In Terms Of Various Variables <i>Gülçin Orhan, Betül Ulukol</i>	86-109

FERAGATNAME

International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences – IJEPHSS, bilimsel araştırmaları ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracakđ ilkesini benimseyerek, içeriğine anında açık erişim sunmaktadır. Bu nedenle makale gönderimi, değerlendirme süreçleri ve yayınlanması için herhangi bir ücret talep etmez. Bütün yazarlar, makaleleri hakem sürecini geçtikten sonra yayımlandığında, açık kaynak erişimini ve CC BY-NC-SA 4.0'in koşullarını kabul ederler.

IJEPHSS internet üzerinden yayın yapmaktadır. Bu nedenle yazar(lar)a basılı materyal gönderimi yapılmayacaktır. Çalışmalar, ihtiyaç duyulması halinde sitemizden veya Dergipark üzerinden pdf formatında şahsi bilgisayarlara kayıt edilebilmektedir.

IJEPHSS'te yayımlanması için sisteme yüklenen çalışmalarda ayrıca bir "yayın telif hakkı sözleşmesi" istenmez. Yayımlanması için sisteme yüklenen çalışmalar kendiliğinden dergiye devredilmiş olarak kabul edilir. Yazar(lar) dergi sistemine dahil olduklarına bu durumu kabul ve derginin yayın kabul şartlarına uygun hareket etmeyi taahhüt ve teyit etmiş sayılırlar.

Yazar(lar) çalışmalarında kullandıkları kaynak ve materyallerin (resim, fotoğraf, şekil, tablo vs.) telif hakkı ve kullanım izinlerini kontrol etmelidirler. Telif hakları ve izinler konusunda sorunuz varsa lütfen son düzeltmenizi yollamadan önce yönetici editörümüze danışınız. IJEPHSS telif hakları konusunda doğacak sıkıntılardan dolayı sorumluluk üstlenmemektedir. Yazar(lar) bu konuda sorumluluğu yazılarını sisteme yükledikleri ve/veya gönderdikleri zaman kabul etmiş olurlar.

IJEPHSS, Türkiye Cumhuriyeti Devleti hukuk kuralları çerçevesinde "5846" sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanun ve Hükümleri'ne tabi hareket eder. Bu kanunun gerekliliklerini yerine getirmeyen yazar ya da yazarlar hakkında IJEPHSS tek taraflı olarak hukuki haklarını korumaya sahiptir. IJEPHSS, her ne kadar bilimsel etik kurallarına uygun hareket etmekte duyarlı davranırsa da, yayınlanması amacıyla gönderilen çalışmalarda yapılan alıntılar, intihal gibi konularda yazar ya da yazarlar tek taraflı olarak sorumludur. Bu konuda IJEPHSS üzerinde hiçbir kurum, kişi ya da diğer yetkili organlar yaptırım uygulayamaz. IJEPHSS yönetici editörleri ve/veya alan editörleri "iThenticate" yazılımı aracılığıyla çalışmalardaki intihal oranlarını kontrol eder ve %20 seviyesinin üzerindeki çalışmalar hakem sürecine alınmadan reddedilir.

Yayın için çalışmasını gönderen yazar(lar), dergi kurallarına uyacaklarını peşinen kabul ve taahhüt ederler. IJEPHSS yayım politikasındaki koşul ve şartlar her bir yazar için aynıdır. Kimse için bu kurallar ve koşullar değiştirilmez.

DISCLAIMER

IJEPHSS adopts the principle that offering scientific research free of charge will increase the global sharing of information, and offers immediate access to its content. Therefore, it does not charge any fee for the submission of articles, evaluation processes and publication. All authors accept open source access and the terms of the CC BY-NC-SA 4.0 when the articles are published after the referee process.

IJEPHSS is an online journal. Therefore, no written material will be sent to the author (s). Manuscripts can be downloaded to personal computers in pdf format via our website or Dergipark if needed.

For the manuscripts uploaded to IJEPHSS for publication, a "copyright agreement" is not required. The manuscripts uploaded to the system for publication are considered to have been handed over to the journal. The author (s) shall be deemed to have accepted and confirmed the fact that they are included in the journal system and are committed to comply with the publication acceptance requirements of the journal.

The author (s) should check the copyright and usage permissions of the sources and materials (pictures, photographs, figures, tables, etc.) used in their studies. If you have questions about copyrights and permits, please consult our executive editor before sending the final version of your manuscript. IJEPHSS assumes no responsibility for any copyright infringement. The author (s) accept the responsibility in this regard when they upload and / or send the manuscripts to the system.

IJEPHSS acts in accordance with the Law and Provisions on Intellectual and Artistic Works numbered "5846" in the framework of Turkish Republic rules of law. About the author(s) who do not fulfill the requirements of this law, IJEPHSS has the right to unilaterally protect its legal rights. Although IJEPHSS pays attention to acting in accordance with the scientific ethics rules, the author or authors are unilaterally responsible for issues such as quotations, plagiarism, etc. in studies submitted for publication. In this regard, no institution, person or other competent body can impose sanctions on IJEPHSS. IJEPHSS administrator editors and / or field editors control the plagiarism rates through iThenticate software. Accordingly, works exceeding the rate of 20% are rejected without being sent to the referees. The author (s) sending manuscripts for publication accept and agree that they will comply with the policies of the journal. The terms and conditions of the IJEPHSS editorial policy are the same for each author. These rules and conditions cannot be changed for anyone.

KÜNYE / MASTHEAD

YAYIMCI İMTİYAZ SAHİBİ / SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / PUBLISHER

Doç. Dr. Onur OĞUZ (Batman Üniversitesi, Türkiye / Batman University, Turkey)

YÖNETİCİ EDITÖR / CHIEF-IN-EDITORS:

Doç. Dr. Halil İbrahim Aydın (Assoc. Prof.) (Batman Üniversitesi, Türkiye / Batman University, Turkey)

Doç. Dr. Onur Oğuz (Batman Üniversitesi, Türkiye / Batman University, Turkey)

ALAN EDITÖRLERİ / EDITORIAL BOARD

Doç. Dr. Magdalena Ziolo (Assoc. Prof.) (University of Szczecin, Poland / Polonya)

Doç. Dr. Ahmet İlyas (Assoc. Prof.) (Harran Üniversitesi, Türkiye / Harran University, Turkey)

Doç. Dr. Merve Tuncay (Assoc. Prof.) (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye / Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Turkey)

Doç. Dr. Mücahit Çayın (Batman Üniversitesi, Türkiye / Batman University, Turkey)

Doç. Dr. Ömer Yalçınkaya (Assoc. Prof.) (Atatürk Üniversitesi, Türkiye / Atatürk University, Turkey)

Dr. Arash Fahim (Florida State University, USA / ABD)

Dr. Berivan Can Emmez (Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Türkiye / Adana Alparslan Turkes Science and Technology University, Turkey)

Dr. Gözde Mert (Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye / Nişantaşı University, Turkey)

Dr. Mehtap Nasıroğlu Aydın (Batman Üniversitesi, Türkiye / Batman University, Turkey)

Dr. Mustafa Avcı (Trent University, Canada)

Dr. Selen Tekalp (Dicle Üniversitesi, Türkiye / Dicle University, Turkey)

DİL EDITÖRÜ / LANGUAGE EDITOR

Dr. Berivan Can Emmez

Arş. Gör. Emrah Işık (Res. Asist.)

İNDEKS SORUMLUSU / INDEX RESPONSIBLE

Suat Gök

HUKUK DANIŞMANI / LEGAL ADVISER

Dr. Sadullah Özel

WEB EDITÖRÜ / WEB EDITOR

Dr. Aytaç Uğur YERDEN

SEKRETERYA / SECRETARIAT

Dr. Giorgi Benashvili

Merve Elcioglu (PhD-c)

YAYIN ARALIĞI / PUBLICATION FREQUENCY

Üç Aylık / Quarterly

YAYIN TARİHLERİ / PUBLICATION DATES

15 Ocak / January

15 Nisan / April

15 Temmuz / July

15 Ekim / October

YAZIM DİLİ / LANGUAGE

İngilizce ve Türkçe / English and Turkish

ÇALIŞMA ALANLARI / DISCIPLINES

İktisat, İşletme, Finans, Maliye, Ekonometri, Edebiyat, Sosyoloji, Tarih /

Economics, Administration, Finance, Public Finance, Econometrics, Literature, Sociology, History

İLETİŞİM / CONTACT

editor@ijephss.com

BİLİM VE DANIŞMA KURULU / SCIENCE AND ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Gerald Friedman	University of Massachusetts at Amherst	A.B.D. / USA
Prof. Dr. Wei Min	Chinese Academy of Social Sciences (CASS) IWAAS	Çin / China
Prof. Dr. Isabel Novo Corti	University of Coruna	İspanya / Spain
Prof. Dr. Ana-Gabriela Babucea	“Constantin Brancuși” University of Targu Jiu	Romanya / Romania
Prof. Dr. Avtandil Silagadze	Tbilisi State University	Gürcistan / Georgia
Prof. Dr. Arshi Khan	Aligarh Muslim University	Hindistan / India
Prof. Dr. Jean Vasile Andrei	Petroleum- Gas University of Ploiești	Romanya / Romania
Prof. Dr. Kosta Sotiroski	Prilep, University “St Kliment Ohridski”	Makedonya / Macedonia
Prof. Dr. Diana Mihaela Pociovalișteanu	“Constantin Brancuși” University of Targu Jiu	Romanya / Romania
Prof. Dr. Marian Zaharia	Petroleum- Gas University of Ploiești	Romanya / Romania
Doç. Dr. Aniela Balacescu	“Constantin Brancuși” University of Targu Jiu	Romanya / Romania
Doç. Dr. Christian Ruggiero	Sapienza University of Rome	İtalya / Italy
Doç. Dr. Daria Vystavkina	Odessa I.I. Mechnikov National University	Ukrayna / Ukraine
Doç. Dr. Magdalena Ziolo	University of Szczecin	Polonya / Poland
Doç. Dr. Manuel Vicente Nieto Mengotti	Universidade da Coruña	İspanya / Spain
Doç. Dr. Nazenin Huseynova	Devlet İdare Akademisi	Azerbaycan / Azerbaijan
Dr. Anukrati Sharma	University of Kota	Hindistan / India
Dr. Carmen Gago-Cortés	Universidade da Coruña	İspanya / Spain
Dr. Salomeh Tabari	Sheffield Hallam University	İngiltere / England
Dr. Marzieh Khakifirooz	Tecnologico de Monterrey	Meksika / Mexico

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Ahmet Gürbüz	Bingl Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kerem Karabulut	Atatürk Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nadir Erođlu	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Okyay Uđan	Niđe Omer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Zerrin Toprak	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
Dođ Dr. Aysel Gündoğdu	İstanbul Medipol Üniversitesi	Türkiye
Dođ. Dr. Ayşen Altun Ada	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Türkiye
Doç Dr. Deniz zyakışır	Kafkas Üniversitesi	Türkiye
Dođ. Dr. İbrahim t	Gaziantep Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Türkiye
Dođ. Dr. Mehmet Vahit Eren	Kilis Üniversitesi	Türkiye
Dođ. Dr. řeref Bozoklu	İstanbul Üniversitesi	Türkiye
Dođ. Dr. Türker řimřek	Tokat Gaziosmanpařa Üniversitesi	Türkiye
Dr. Arzu Ekinci Demirelli	Batman Üniversitesi	Türkiye
Dr. Can Ozan Tuncer	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Türkiye
Dr. Gökçe Manavgat	Toros Üniversitesi	Türkiye
Dr. Gller şahin	Bağımsız Araştırmacı	Türkiye
Dr. Loredana Ciurlau	"Constantin Brncuři" University of Targu Jiu	Romanya
Dr. Necmettin elik	İzmir Katip elebi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Raluca Iorgulescu	Romanian Academy	Romanya
Dr. Seval zbalcı	Bağımsız Araştırmacı	Türkiye
Dr. Marwa Ben Ghoul	Bağımsız Araştırmacı	Belika
Filip Fidanoski	School of Economics, UNSW Business School, University of New South Wales, Sydney	Avustralya

İNDEKSLER INDEXING LIST

KATALOGLAR

CATALOGUES

ULUSLARARASI KATALOGLAR / INTERNATIONAL CATALOGUES

- California Institute of Technology Caltech Library
- Carolina University George M. Manuel Library
- Northern Lakes College Library
- Stanford University Library
- SSRN
- Publons
- The Dar Al Kutub Sector, Department of Culture and Tourism – Abu Dhabi
- Universidad del Sagrado Corazon
- Universidad del Quindo Biblioteca Crai Euclides Jaramillo Arango
- World Catalogue of Scientific Sciences
- Wyzsza Szkola Bankowa W Toruniu

ULUSAL KATALOGLAR / NATIONAL CATALOGUES

- Ankara Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- Celal Bayar Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- Cumhurbaşkanlığı Millet kütüphanesi
- Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- Giresun Üniversitesi
- İstanbul Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- İstanbul Medeniyet Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- İstinye Üniversitesi
- İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- Karabük Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- Karatekin Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- Maltepe Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- Piri Keşif Aracı Akademik Arama Katalogu
- Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- Süleyman Demirel Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- TO-KAT Ulusal Toplu Katalog
- Trakya Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- Üsküdar Üniversitesi Kütüphane Katalogu
- TDV İslam Araştırmaları Merkezi - İSAM
- TOBB—ETÜ Kütüphane Katalogu
- Türkiye Kaynakçası

EDİTÖRDEN...

Kıymetli Bilim İnsanları,

International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences – IJEPHSS, Nisan 2018’de ilk sayısını çıkararak yayın sürecine başlamıştır. **IJEPHSS** açık erişimli, hakemli, Türkçe ve İngilizce dillerinde yılda dört sayı olarak (Ocak-Nisan-Temmuz-Ekim) elektronik ortamda yayımlanan bilimsel bir dergidir.

Dergimiz ilk yayımlandığı tarihten itibaren yoğun bir ilgiyle karşılaşmıştır. Geride kalan 17 sayı itibariyle toplam 75 araştırma makalesi ve bir kitap değerlendirme notu, akademik çevrenin ilgisine sunulmuştur. Son sayımızda ise sosyoloji ve işletme alanlarında birer adet yeni çalışmaya yer verilmiştir. Böylece son sayımızla birlikte dergimizde 28’i ekonomi, 20’si işletme ve finans, 15’i siyaset bilimi ve 14’ü edebiyat, tarih, sosyoloji, felsefe gibi farklı alanlarda toplam 77 adet çalışma yayımlanmıştır.

IJEPHSS aracılığıyla bugüne kadar 115 bilim insanı akademik yazına katkı sunmuştur. Bu yazarların %47’si kadın akademisyenlerdir. Dergimizde yayımlanmış İngilizce dilindeki makalelerin oranı %19’dur. İçinde bulunduğumuz 5. ciltte ise yayımlanan makalelerin %50’si İngilizce dilindedir. Bu süreçte Türkiye kökenli akademisyenlerin yabancı dildeki çalışmalarının yanı sıra İzlanda, Litvanya, Tayvan ve Güney Afrika Cumhuriyeti’nden de bilim insanları dergimize makaleleriyle katkı sunmuşlardır. Türkiye genelinde ise 34 şehir ve 44 farklı üniversiteden akademisyen çalışmalarını dergimizde yayımlamışlardır.

Dergimizde yayımlanmış olan makalelerin tespit edilebilen toplam atıf sayısı 195’tir. Buna göre dergimizin h indeksi 7 ve i10 indeksi ise 4’tür.

IJEPHSS, ulusal ve uluslararası düzeyde çok sayıda bilimsel endekste, kütüphane kataloğunda ve kurum veri tabanında taranmaktadır. Taranılan endeks sayısının artırılması ve böylece dergimizin görünürlüğü ile atıf düzeyinin yükseltilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

Yeni sayımızda yer alan çalışmaların bilim dünyasına katkı sunmasını dileriz.

Yönetici Editörler

Doç. Dr. Halil İbrahim Aydın – Doç. Dr. Onur Oğuz

**DEVIATION(S) IN PROJECT LIFE CYCLE: CASE OF CONSTRUCTION
INDUSTRY***

Svanborg María Guðmundsdóttir¹

Ligita Zailskaitė-Jakštė²

Inga Minelgaite³

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 11.06.2022 Makale Kabul Tarihi / Accepted: 13.07.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi / Article Info: Research Article

Atf / Cite: Guðmundsdóttir, S. M., Zailskaitė-Jakštė, L., Minelgaite, I. (2022). Deviation(s) in Project life cycle: Case of construction industry, International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences, 5(3), 75-85

Abstract

Projects in the construction industry frequently demonstrates substantial deviation across the project life cycle. Construction projects, according to this study's interview analysis in Iceland, frequently suffer from inadequate project management, lack of scope, poor labor use, clients with insufficient finances, and excessive client intervention. Additionally, wider societal factors such as COVID-2019 can negatively impact deviation and undermine project success. The purpose of this study is to identify the factors, that impact deviation in project management and the phases through which it arises in the project life cycle of the construction industry. The paper presents a case study on project management deviation across the project life cycle based on the Icelandic construction industry. The research results identified that project deviation is primarily caused by four factors: 1) clients' ambiguous requirements; a lack of planning, which results in an extended execution phase, often at great expense; 2) Icelandic cultural attitudes; 3) a lack of standardization in project manager operations; and 4) unpredictable external factors that cannot be controlled. In this study revealed project management deviation reasons in relation to project life cycle phases in the Icelandic construction sector. The elimination of deviation factors can help project managers to successfully manage project implementation and ensure successful project life cycle implementation in the construction industry.

Keywords: Project Management, Project Life Cycle, Construction Industry, Project Management Score.

* This manuscript is based on Master thesis research.

¹ M.A., University of Iceland, Gimli, Reykjavík, Iceland. svanborgmg@icloud.com.

² Dr., Kaunas University of Technology, Kaunas, Lithuania. ligita.zailskaite@ktu.lt, ORCID: 0000-0003-3696-6520.

³ Corresponding Author, Prof. Dr. University of Iceland, Gimli, Reykjavík, Iceland. inm@hi.is, ORCID: 0000-0002-4026-3222.

1. Introduction

Each year, the construction industry invests more than \$10 trillion globally, accounting for 13% of global GDP. This industry employs 7% of the working population on the planet (McKinsey & Company, 2017). Despite its economic importance, however, the construction industry's productivity has developed slowly over the last 20 years, increasing by only 1%. (McKinsey & Company, 2017).

The construction industry has a \$1.6 trillion productivity gap, which means there is a 16 percent possibility to boost value (McKinsey & Company, 2017). This fact alone is reason enough to look into why the difference exists, and identifying the causes is a critical first step toward narrowing or even closing the gap.

The goal of the research is to determine the major elements that influence project deviation in the construction industry. The methodological framework is based on the project life cycle, making it easier to pinpoint exactly when difficulties start to occur. The case study is based on an engineering firm in Iceland.

The research questions:

- 1) Where do project management deviations originate in the construction industry in Iceland?
- 2) How have they manifested during the project life cycle?

2. The Construction Industry

Due to their scope, long execution periods, sophisticated procedures, high sensitivity to environmental factors, diverse interests of various stakeholders, and the dynamic structure of project teams, construction projects differ from projects in other industries (Zou et al., 2007).

Construction projects can be classified into the following categories based on their characteristics: 1) construction and real estate, as well as social infrastructure such as hospitals, schools, and stadiums; 2) civil infrastructure, such as transportation, power, water, and telecommunications projects; and 3) industrial construction, such as manufacturing, oil, gas, and mining facilities (McKinsey & Company, 2017). Construction projects, according to Bennett (2003), can be split into two categories: 1) general building construction is usually designed by architects or the owner; these are structures for human habitation, such as houses and apartments; 2) engineered construction is slightly more complicated, and the design is usually prepared by engineers; these are typically government projects requiring a high degree of mechanization and heavy equipment.

Because of the size of major construction projects and the number of people involved, the flow of information is frequently disrupted, with information being lost, particularly between phases of the project life cycle, which can have a negative impact on the project.

2.1. Project Life Cycle in Construction Industry

A project life cycle is a process that runs from the conception of an idea to the delivery of a completed project to the client (Guan et al., 2020), and it also serves as the foundation for project management (Patanakul et al., 2010). The project's phase separation makes it easier to improve management control and for the project manager to better arrange all of the complex procedures.

In this study we use four main project life cycle phases proposed by Larson and Gray (2017): 1) defining; 2) planning, 3) execution; 4) termination or closing, which can be used for construction project implementation as well. According to Bennett (2003), project life cycle phases should be adopted according to the specifics of the construction industry: 1) prior to commencement of the project, 2) planning and design phase, 3) contractors specification phase, 4) the project mobilization phase, 5)

project operations phase, 6) the project closeout. According to Archibald et al. (2012), the pre-project phase in which the idea is created and a post-project phase in which the project's results are evaluated has been questioned.

Goals, requirements, and task responsibilities are the major activities of the defining phase (Larson and Gray, 2017). The client takes the lead and creates tender documents, detailing the project's goals, specifications, tasks, and responsibilities; the necessary data is gathered and analyzed for potential projects; the client receives cost and time schedule estimates from various organizations that may be able to offer a deal; the client receives cost and time schedule estimates from various organizations that may be able to offer a deal to the client. The right people or firms are found for the clients' projects.

The planning phase's main activities are schedules, budgets, resources, risks, and staffing (Larson and Gray, 2017). The way activities are carried out is determined by planning, and a strong and decisive strategy will lead to a more effective execution stage. Poor planning is a sure sign that a project will fail (Westland, 2007). When the project's senior managers have granted their approval, the planning is finished (Pinto & Slevin, 1988).

The execution phase's main activities are reporting about status, changes, quality, and forecasts (Larson and Gray, 2017). Cost, time, and specification plans are used for oversight and controlling. The project manager monitors and controls the actions and informs customers about the processes and the implementation requirements.

The closing phase's main activities are: transfers of document, completing payments, releasing resources, and evaluation (Larson and Gray, 2017). When the project is delivered to the customer, the managers should analyze the use of resources and conduct a discussion about learning experiences.

2.2. Projects Deviation Factors

According to the literature analysis, the three main project deviation factors are environmental impact, project manager's role, and country and workplace culture.

Environmental impact. The external environment, according to Akinsola et al., (1997) and Sweis et al., (2008), is everything outside of the project, such as the nature of the product, customers and competitors, poor preparation, financial difficulties, too many changes made by the project owners during the implementation phase, political situations, the economy, geographical settings, and even the climate. COVID-19 is the most recent external project effect (Hall et al., 2020).

Bennett (2003) urged construction managers to consider the external environment when planning a project so that deviations have less of an impact.

Project manager's role. Crawford (2005) stated that the project manager's job and talents can have a significant impact on the project's outcome and organizational success. A successful project manager must have the capabilities to deal with many parties, and foreseeing different factors in the project depends on successful project implementation. Lack of experience and expertise may have an impact on projects deviation as well.

Country and workplace culture. The construction industry's project management can be influenced by a country's culture. Icelanders, according to Eyjólfsson and Smith (1996), are optimistic and happy people. The common Icelandic saying "things will sort itself out" reveals their approach to problem-solving. The Icelandic management style, according to Ladóttir and Jóhannesdóttir (2008), is characterized by fast decision-making and a lot of labor.

The ability of an organization to perform successfully and achieve exceptional results is influenced by its culture. It is based on the beliefs, attitudes, and values of the organization, as well as the connections and communication patterns that have developed inside it (Aalsteinsson et al., 2007).

2.3. Project Success Factors

An "iron triangle" or "triple constraint" can be used to show project success, demonstrating that a project should be successful in terms of time, money, and scope. Balancing these three criteria, as well as ensuring stakeholder satisfaction, has an impact on project quality (Kerzner, 2009; Larson & Gray, 2017).

According to Larson and Gray (2017), the longer a project takes, the more expensive it becomes, therefore it is often necessary to use less expensive equipment or people to bring the triangle back into balance. According to Tukel and Rom (2001), quality is the most important factor in project success. The lack of a clear description for the project's scope, according to Mirza et al. (2013), is the reason why most projects fail. Even if a project does not adhere to the iron triangle, it can still be successful, and the client still be pleased with the ultimate outcome (Collyer & Warren, 2009).

3. Methodology

3.1. Case Study Method

Case study approaches, according to Yin (2013), can aid in the discovery of answers to contextual challenges, particularly in the construction industry, because they incorporate and capture diverse perspectives. The academic community recognizes the value of case study research as a means of improving and distributing knowledge, particularly in professional and practical areas (Yin, 2013; Alwan, Jones, & Holgate, 2017).

This study is based on grounded theory. When investigating processes or developing a new theory, grounded theory is extremely useful (Merriam & Tisdell, 2009).

The case study is based on the experiences of one worldwide construction consultancy firm. The firm specializes in energy, industry, and infrastructure projects, as well as providing engineering assistance, preparing tender documents, participating in contracting, and reviewing design and other areas of project-related construction work. It is also certified to the ISO 9001 international quality management standard, ISO 14001 environmental management standard, and OHSAS 18001 safety management standard.

3.2. Data Collection Procedures

The research framework was prepared beforehand and later semi-structured interviews were implemented (Esterberg, 2002). In order to get more insights into the analyzed topic, additional questions were asked during the interviews.

Data were collected during March 2020. All of the interviews were scheduled through Microsoft Teams due to COVID-19. After obtaining the consent of the respondents, a video recording with sound was conducted.

All of the eight project managers who took part in the interviews work in the same department for an Icelandic construction firm, and all have formal project management training, either through project management courses or IPMA certification.

The interviews were transcribed using the Corbin and Strauss (2009) approach, and then open coded. The participants were given aliases to make the study more personal, thus their true identities were not used in this study. Table 1 shows the degrees of experience and length of the interviews, which

are characterized as follows: First level (experience ranges from 0 to 10 years), second level (experience is from 10 to 20 years), and third level (experience ranges from 20 to 30 years).

Table 1: The Degrees of Experience and Length of the Interviews

Respondent name :	Experience	Length of interview (h, min)
Respondent 1	First level	1:06
Respondent 2	Second level	1:01
Respondent 3	Third level	57
Respondent 4	Third level	1:22
Respondent 5	Third level	1:02
Respondent 6	Third level	1:10
Respondent 7	Third level	54
Respondent 8	Third level	38

The interviewee sample included 75% men and 25% women. Measures were taken to ensure the anonymity and confidentiality of the respondents because it was promised to the interviewees.

4. Findings and Discussion

In this section, we define the main factors impacting project implementation, as identified in the interviews and literature.

4.1. Factors Leading to Deviation in PM

4.1.1. Clients Undefined Requirements

According to the answers of the respondents, five factors were identified related to clients' undefined requirements.

Two managers. The research identified, that clients can bring their own manager into projects if they want to have a say in how they're run, resulting in two managers in charge of the same project. According to past studies, having two managers in control of a project can have a negative impact on its outcome (Yousaf et al., 2011). This finding correlates with previous research – when the client wants to change their approach during the implementation process, the activity has a negative impact on project efficiency (Chan & Kumaraswamy, 1997).

Constant changes of requirements. This research indicates that if the client often changes their requirements or is uncertain about the details of the project, this has a negative effect on the project's schedule and plan. Munns and Bjeirmi (1996) say it is important to have a strict plan and schedule before the execution stage of the project because by doing so the project is more likely to succeed.

Use of project management tools. According to all eight respondents, projects would have a better outcome if they were properly organized. According to Kerzner (2009), project management tools contribute significantly to project control and raise the likelihood of success. According to research (Müller & Turner, 2010), companies who employ project management software have a competitive edge in the market. Because project management tools are still a new product for Icelanders, one respondent stated that they are not suitable for clients.

The interviews revealed that the cost schedule is frequently misread or misunderstood by the clients, and that the clients is unlikely to listen to expert advise in this area. When the client hasn't decided on the project's requirements or design, predicting a price and timetable for the project is exceedingly difficult. It takes time to develop a cost schedule, and the expenses are usually stated as a range of uncertainty.

Fines. According to Icelandic law 120/2016 (Lög um opinber innkaup, 2016), the client can demand day fines if the project is not completed by a specific date. These elements could be one of the reasons why the company gives the client a lot of power and maintains a positive relationship with them. Munns & Bjeimi (1996) wonder if the organization would benefit from having tougher client standards.

4.1.2. Culture and Organization Impact

Every organization that operates within Iceland is definitely influenced by Icelandic culture (Minelgaite, et al., 2018). According to previous studies, Icelanders are willing to take risks and are at ease living in an uncertain world with unwritten rules (Minelgaite et al., 2018). One interviewee disclosed that sometimes the project manager approves the implementation of projects, even though the project manager was aware that the client's goals and expectations were unreasonable. This can be named by the Icelandic phrase "þetta reddast" (in the English language, "it will sort itself out").

Colleagues in Germany and Denmark who deal with Icelandic project managers were taken aback by their chaotic work styles and lack of preparation prior to the start of a project. According to Hofstede's (2011) dimensions, the Icelandic measure of uncertainty acceptability is 50% compared to just 23% for Danish people. This means that Icelandic people better are more willing to embrace uncertainty.

Workplace culture is influenced by Icelandic culture as well. As a result, respondents yearned for a more defined and formal project structure. According to research, initiatives in Iceland often have a clear vision, but the structure is poorly defined (Aalsteinsson et al., 2010). Icelandic managers are known for being casual, personable, and quick to make choices and solve problems (Aalsteinsson et al., 2010). This is echoed in the interviews, where respondents expressed a need for friendly answers to client problems.

4.1.3. Manager Role and Management

The success of project management implementation strongly depends on project managers and their capabilities to manage the implementation process.

Manager's role importance. The interview respondents and researchers (Crawford, 2005) indicated that a project managers' role is important in project management process. Interviews disclosed that projects have a structure which a project manager should follow, but each project manager determines how strictly they will follow the structure.

Manager's mood. The research disclosed that even the mood of a project manager can have an impact on his / her work. Munns & Bjeirmi (1996) place a greater emphasis on organizational abilities, stating that being a good project manager needs thorough preparation and a dedication to seeing the project through to completion while eliminating any emotional factors.

Management software. The most effective project managers, according to Stevenson and Starkweather (2010), have the necessary education and experience. The respondents agreed that using project management tools is critical for ensuring the project's progress.

Lessons learned. A meeting once a project has been completed, according to the responders, would be really beneficial. The lessons learnt from the initiatives subsequently become a part of the employee's own personal experience. According to previous studies, lessons learnt can have a significant impact on a company's success and possibly provide a competitive edge (Jugdev, 2012).

4.1.4. Unexpected Environmental Factors

Unexpected environmental events or internal company concerns should be factored into the project schedule. When unforeseen events emerged, the respondents stated that they would try to adjust

the schedule to fit the new scenario, alert the client, and work together to resolve the issues. The key variables in the unexpected environment, according to Hall et al. (2020), are currently bad weather and COVID-19, and these issues are relevant not just in Iceland but also in other nations.

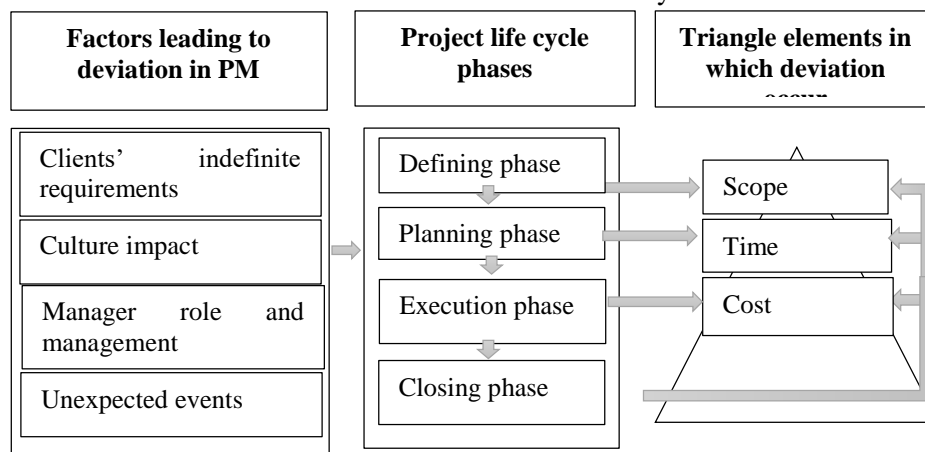
4.2. Deviation Manifestation Through Project Life Cycle Phases

There are typically four main project life cycle phases: defining, planning, execution, and closing, as discussed in the preceding sections. When a project is completed on time, within budget, quality, and scope, and the customers are satisfied with the outcomes, it is deemed successful (Collyer & Warren, 2009; Larson and Gray, 2017) (Figure 1).

This is the stage where you define yourself. According to the research, in this phase

Defining phase. According to the research, during this period, the client is frequently uncertain and presents continually changing expectations, often taking a commanding position. According to Patanakul et al. (2010), this leads to success when the consumer knows exactly what he or she wants and is able to articulate their desires properly. Indefinite clients result in a lack of scope and, as a result, a lack of planning. According to Turkel and Rom (2001), scope is the most important factor in project success. Mirza et al. (2013) agrees with this viewpoint, stating that most initiatives fail due to a lack of clearly defined project scope.

Figure 1. The factors impacting project management deviation during the project life cycle in the Icelandic construction industry

The defining and planning phases of the project life cycle are crucial. These phases have an effect on the execution phase, resulting in more time and money being spent on the project, improved quality, and the scope of the project being established.

The project goal is established during the defining phase. The goals should be SMART (specific, measurable, achievable, realistic, time-bound) (MacLeod et al., 2012). Pinto and Slevin (1987) emphasize, the most important aspect in project success is planning and target formulation. Everyone on the team, as well as other departments in the company, is clear on the objectives. According to the respondents, there is often a little turmoil about goal execution and scheduling after the kick-off meeting, which could lead to a scope departure.

Planning phase. When the design is complete, the cost schedule is often created without the involvement of engineers to compute load capacity and wall thickness. It is hard to construct an exact cost schedule without this information, and this lack of information may have a significant impact on variation throughout the execution phase.

According to the interviews, the planning step is occasionally bypassed and the execution phase is started without any planning. Clients want to start working on the project right away, but it is the purpose of construction businesses to bring the customer and their ideas back to the project.

Execution phase. These types of challenges will definitely show as variances in the execution phase's cost and time when there is a lack of organization and project schedule planning. In the execution phase, a poorly specified structure can lead to chaos, and too much money and time is necessary to execute the project.

The final documentation are finalized, and observations of the lessons learned are made during the closing phase. Analyses of time, scope, and cost deviation results can be valuable and lead to better results for all phases of a project's life cycle, increasing the likelihood of a successful project implementation in the future.

5. Conclusion

This study sought to fill the existing gap in research on identifying project deviation in the construction industry. A project life cycle is a term used to describe the process that each project goes through. This life cycle refers to the complete project process, from the beginning when the project is conceived to the end when the project's lessons have been learnt.

The empirical part disclosed that deviation in project management occurs mainly because to such factors as: 1) the client has too much power regarding projects and sometimes their own project manager's integration into the projects can lead to chaos; and the clients' indecisive requirements about the project have an impact on deviation; 2) the Icelandic culture affects project efficiency and undeniably impacts the organizational structure, with the deviation starting from the lack of structure in the first phase which may lead to deviation in subsequent phases; 3) the project manager plays an important role in project success, but there is a lack of appropriate education, work structure, and the need to change project managers after a project has started have negative impacts on project results and outcomes; and 4) unexpected and difficult-to-control environmental phenomena, such as COVID-19 and extreme weather, will undoubtedly have an impact on a project.

Deviations in projects appear throughout the project life cycle phases, beginning with the defining phase, in which the customer plays an important role. If the customer did not adequately describe the needs in the initial stage, the scope may be impacted, resulting in a lack of planning. Poor project planning and scheduling have an impact on a project's time and cost scheduling in the execution phase. The analyses of deviation results of time, scope, and cost can be useful and lead to better outcomes for all phases of a project's life cycle, increasing the probability of successful implementation of future projects.

This study's analysis was derived from just one company case study from the construction sector in Iceland, and any comparison of results with other companies may find similarities or differences.

There is still a research gap in the construction business when it comes to the results of Icelandic project managers vs foreigners. As a result, it's difficult to say how much Icelandic culture has influenced project success or failure, but this study clearly shows that it has contributed to project deviations.

Because of COVID-19, the semi-structured interviews were organized online. The interviews' organization offline can help to control the flow of interviews better, leading to better observations of human reactions during the interview process.

Author's Contributions

Conceptualization SMG and LZ; Methodology SMG and IM; Data Collection Procedures SMG; Data analysis SMG and IM; Findings and Discussion SMG, L.Z.-J, and IM; Writing—original draft L.Z.-J.; Writing—review & editing, L.Z.-J and IM. All authors have read the manuscript and agreed to the published version of it.

Fundings and Acknowledgements

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors

Competing Interest

The authors declare that they have no competing interests.

REFERENCES

- Aðalsteinsson, G. D., & Guðlaugsson, Þ. (2007). Can a specific Icelandic organizational culture explain the success of Icelandic businesses in foreign expansion. In 19th Nordic Academy of Management Conference (pp. 1-30). <https://notendur.hi.is/th/efni/nff07Gylfi&Thorallur.pdf>
- Aðalsteinsson, G. D., Guðlaugsson, Þ. Ö, & Gústavsdóttir, E. R. (2010). Íslensk vinnustaðamenning. Skýr og markviss stefna en skortur á samhæfingu og samþættingu. *Stjórnál & Stjórnsýsla*, 2(6), 9-251. [Htp://hdl.handle.net/1946/9132](http://hdl.handle.net/1946/9132)
- Alwan, Z., Jones, P., & Holgate, P. (2017). Strategic sustainable development in the UK construction industry, through the framework for strategic sustainable development, using Building Information Modelling. *Journal of cleaner production*, 140, 349-358.
- Bennett, L. (2003). *The management of construction a project life cycle approach*. Routledge.
- Chan, D. W. M., & Kumaraswamy, M. M. (1997). A comparative study of causes of time overruns in Hong Kong construction projects. *International Journal of Project Management*, 15(1), 55-63. [https://doi.org/10.1016/S0263-7863\(96\)00039-7](https://doi.org/10.1016/S0263-7863(96)00039-7)
- Clough, R. H., Sears, G. A., & Sears, S.K. (2000). *Construction project management (4th ed.)*. John Wiley & Sons.
- Collyer, S., & Warren, C. M. (2009). Project management approaches for dynamic environments. *International Journal of Project Management*, 27(4), 355-364. <https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2008.04.004>
- Corazzini, L., Galavotti, S., & Valbonesi, P. (2019). An experimental study on sequential auctions with privately known capacities. *Games and Economic Behaviour*, 117, 289-315. <https://doi.org/10.1016/j.geb.2019.06.005>
- Corbin, J., & Strauss, A. (2009). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (3th ed.)*. Sage.
- Crawford, L. (2005). Senior management perceptions of project management competence. *International Journal of Project Management*, 23, 7–16. <https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2004.06.005>
- Esterberg, K., (2002). *Qualitative medthods in social research*. McGrawHill.
- Eyjólfsdóttir, H. M., & Smith, P. B. (1996). Icelandic business and management culture. *International Studies of Management & Organization*, 26(3), 61-72. <https://doi.org/10.1080/00208825.1996.11656688>
- Hall, M. C., Prayag, G., Fieger, P., & Dyason, D. (2020). Beyond panic buying: Consumption displacement and COVID-19. *Journal of Service Management*. <https://doi.org/10.1108/JOSM-05-2020-0151>

Hofstede Insight. (n.d.-a). Country comparison. Retrieved from <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/denmark,iceland>

Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online readings in psychology and culture*, 2(1), 2307-0919.

Hu, W. (2008, November). Information lifecycle modeling framework for construction project lifecycle management. In 2008 International Seminar on Future Information Technology and Management Engineering (pp. 372-375). IEEE.
https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/4746513?casa_token=_Olx6Bkg6moAAAAA:qY3g_4hGcqwe_GSyByp5yoOJmSpfidsLqI1GcYcpNq8yxvVhfsSk9oyMv-2g6yCZIVv3ixl-x8

Ika, L. A. (2009). Project success as a topic in project management journals. *Project Management Journal*, 40(4), 6-19. <https://doi.org/10.1002/pmj.20137>

Kerzner, H. (2009). *Project management: A systems approach to planning, scheduling, and controlling*. John Wiley & Sons.

Larson, E. W. & Gray, C. F. (2008). *Project management: The managerial process* (4. ed.). McGraw-Hill Education.

Larson, E. W. & Gray, C. F. (2017). *Project management: The managerial process* (7. ed.). McGraw-Hill Education.

Lim, C. S., & Mohamed, M. Z. (1999). Criteria of project success: An exploratory re-examination. *International Journal of Project Management*, 17(4), 243-248. [https://doi.org/10.1016/S0263-7863\(98\)00040-4](https://doi.org/10.1016/S0263-7863(98)00040-4)

Lög um opinber innkaup nr. 120. (2016). <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2016120.html>

MacLeod, L. (2012). Making smart goals smarter. *Physician Executive*, 38(2), 68-70, 72. https://www.researchgate.net/publication/256098067_Making_SMART_goals_smarter#fullTextFileContent

May, T. (2001). *Social research issues, methods and process* (4th ed.). McGrawHill.

McKinsey & Company. (2017). *Reinventing construction: A route to higher productivity*. <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Operations/Our%20Insights/Reinventing%20construction%20through%20a%20productivity%20revolution/MGI-Reinventing-construction-A-route-to-higher-productivity-Full-report.pdf>

Merriam, S. B. & Tisdell, E. J. (2009). *Qualitative Research* (4th ed.). Jossey-Bass.

Minelgaite, I., Guðmundsdóttir, S., Guðmundsdóttir, Á. E., & Stangej, O. (2018). *Demystifying leadership in Iceland: An inquiry into cultural, societal, and entrepreneurial uniqueness*. Springer.

Mirza, N., Pourzolfaghar, Z., & Shahnazari, M. (2013). Significance of scope in project success. *Procedia Technology*, 9(1). doi:10.1016/j.protcy.2013.12.080

Müller, R., & Turner, J. R. (2010). Attitudes and leadership competences for project success. *Baltic Journal of Management*. <https://doi.org/10.1108/17465261011079730>

Munns, A. K., & Bjeirmi, B. F. (1996). The role of project management in achieving project success. *International Journal of Project Management*, 14(2), 81-87. [https://doi.org/10.1016/0263-7863\(95\)00057-7](https://doi.org/10.1016/0263-7863(95)00057-7)

Óladóttir, Á. & Jóhannesdóttir, R. (2008). Íslenskir stjórnendur í norrænum samanburði. *Bifröst Journal of Social Science* 2, 47-67. https://skemman.is/bitstream/1946/9857/1/Asta_Dis_Oladottir.pdf

Patanakul, P., Lewwongcharoen, B., & Milosevic, D. (2010). An empirical study on the use of project management tools and techniques across project life-cycle and their impact on project success. *Journal of General Management*, 35(3), 41-66. <https://doi.org/10.1177/030630701003500304>

Pinto, J. K., & Slevin, D. P. (1987). Critical factors in successful project implementation. *IEEE Transactions on Engineering Management*, (1), 22-27. <https://doi.org/10.1109/TEM.1987.6498856>

Samtök iðnaðarins (2020). Verkefni. <https://www.si.is/malaflokkar/nyskopun/verkefni/>

- Samtök iðnaðarins. (2020). Hagtölur. <https://www.si.is/malaflokkar/efnahags-og-starfsskilyrði/hagtölur/>
- Sweis, G., Sweis, R., Hammad, A. A., & Shboul, A. (2008). Delays in construction projects: The case of Jordan. *International Journal of Project Management*, 26(6), 665-674. <https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2007.09.009>
- Tukel, O.I., & Rom, W.O. (2001). An empirical investigation of project evaluation criteria. *International Journal of Operations and Production*, 21 (3), 400-413.
- Westerveld, E. (2003). The Project Excellence Model: Linking success criteria and critical success factors. *International Journal of Project Management*, 21(6), 411-418. [https://doi.org/10.1016/S0263-7863\(02\)00112-6](https://doi.org/10.1016/S0263-7863(02)00112-6)
- Wysocki, R. K. (2019). *Effective project management: Traditional, agile, extreme* (8th ed.). Wiley.
- Yin, R.K. (2013) *Applications of Case Study Research*, vol. 5, SAGE International, Los Angeles
- Yousaf, A., Sanders, K., Torka, N., & Ards, J. (2011). Having two bosses: Considering the relationships between LMX, satisfaction with HR practices, and organizational commitment. *The International Journal of Human Resource Management*, 22(15), 3109-3126. <https://doi.org/10.1080/09585192.2011.606124>
- Zou, P. X., Zhang, G., & Wang, J. (2007). Understanding the key risks in construction projects in China. *International Journal of Project Management*, 25(6), 601-614. <https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2007.03.001>.

ADLI GÖRÜŞMECİLERİN İKİNCİL TRAVMATİK STRES, TÜKENMİŞLİK VE MESLEKİ DOYUM DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Gülçin ORHAN¹

Betül ULUKOL²

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 25.05.2022 Makale Kabul Tarihi / Accepted: 15.07.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi / Article Info: Research Article

Atf / Cite: Orhan, G., Ulukol, B. (2022). Adli görüşmecilerin ikincil travmatik stres, tükenmişlik ve mesleki doyum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences, 5(3), 86-98

Özet

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki Çocuk İzlem Merkezlerinde görev alan adli görüşmecilerin ikincil travmatik stres, tükenmişlik ve mesleki doyum düzeyleri ile ilişkili değişkenlerin saptanmasıdır. Yirmi altı Çocuk İzlem Merkezi'nde aktif hizmet sunan 106 adli görüşmeciden oluşan örneklem grubuna Kişisel ve Mesleki Bilgi Formu, Yardım Çalışanları İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır. Elde edilen veriler; bağımsız örneklem için t-testi, tek yönlü varyans analizi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis testi, Tukey testi, Games-Howell testi ve Dunn-Bonferroni testi ile değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistik bulguları sonucunda, katılımcıların büyük bir oranının çalışma alanına özgü olarak düzenli şekilde süpervizyon desteği almadığı (%90,6) ve aldığı ücreti yeterli bulmadığı (%87,7) tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda mesleki doyum ile yaş, cinsiyet, meslekte çalışma süresi, kişisel travmatik yaşantı geçmişi değişkenleri, tükenmişlik ile yaş, eğitim durumu, vaka tartışmalarında bulunma, yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma, düzenli ve sağlıklı beslenme, 30 günde yürütülen adli görüşme sayısı değişkenleri, ikincil travmatik stres ile adli görüşmeci olarak çalışma süresi, yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma, düzenli ve sağlıklı beslenme değişkenleri, stresle etkili başa çıkma tarzı ile cinsiyet değişkeni, psikolojik belirti düzeyi ile yaş ve yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma değişkenleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu saptanmıştır. Adli görüşmecilerdeki eşduyum yorgunluğuna yönelik olarak koruyucu ve destekleyici hizmetlerin geliştirilmesi, konu ile ilgili yeni çalışmaların yapılması gerekli görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Adli Görüşmeci, İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik, Mesleki Doyum, Stresle Başa Çıkma Tarzı, Çocuk İzlem Merkezi

INVESTIGATION OF SECONDARY TRAUMATIC STRESS, BURNOUT AND OCCUPATIONAL SATISFACTION LEVELS OF FORENSIC INTERVIEWERS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Abstract

The purpose of this study is to determine variables related to secondary traumatic stress, burnout and job satisfaction levels of the professionals who work in Child Advocacy Centers in Turkey. Personal and Vocational Information Form, Scale of Life Quality for Professional Aides, Scale of Stress Coping Styles and Brief List of Symptoms are presented to 106 forensic interviewers who are actively providing services in 26 Child Advocacy Centers. The data obtained were analyzed using t test for independent samples, one-way analysis of variance, Mann Whitney U, Kruskal Wallis, Tukey, Games-Howell and Dunn-Bonferroni tests. Substantial rate of the participants're (90,6%) not supported with supervision regularly in their working areas, and again substantial percentage of them (87,7%) don't seem that they're paid sufficiently. It's found that there're meaningful level of effect of age, gender, occupational time, personal traumatic life history variables on job satisfaction; meaningful level of effect of educational status, case discussions, adequate physical exercise, regular and healthy nutrition, the number of judicial

* Bu çalışma Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Psikoloji Anabilim Dalında 2020 yılında kabul edilen "Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Adli Görüşmesini Yürüten Profesyonellerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum Düzeyleri ile İlişkili Değişkenler: Türkiye Örneği" başlıklı doktora tezinin bir kısmından üretilmiştir.

¹ Sorumlu Yazar / Corresponding Author. Doktor Öğretim Üyesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi Güvenlik Bilimleri Bölümü, gulcinpsy@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3116-9901.

² Profesör Doktor, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Sosyal Pediatri Bilim Dalı, betul.ulukol@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8058-0911.

Gülçin Orhan, Betül Ulukol

*Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum
Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi*

*Vol: 5 Issue: 3
Summer 2022*

interviews conducted in the last 30 days variables on burnout; meaningful level of effect of working time as a forensic interviewer, adequate physical exercise, regular and healthy nutrition variables on secondary traumatic stress; meaningful level of effect of gender variable on the way of coping effectively with stress; meaningful level of effect of age and adequate physical exercise variables on the level of psychological symptoms. It's observed that it is necessary to improve supportive, protective services for forensic interviewers against compassion fatigue and to conduct.

Keywords: Forensic Interviewer, Secondary Traumatic Stress, Burnout, Job Satisfaction, The Way Coping With Stress, Child Advocacy Center.

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, her beş kadından ve her on üç erkekten biri, 0-17 yaş aralığında iken cinsel istismara maruz kaldığını belirtmiştir (World Health Organization, 2020). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye nüfusunun %26,9'unu çocuk nüfus oluşturuyorken (TÜİK, 2022), 2019 yılında Türkiye'de güvenlik birimlerine suç mağduru olarak gelen 206,498 çocuğun %15,2'sinin cinsel suçların mağduru olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2020). Adalet sistemi içerisinde çocukların beyanını alma sıklıkla başvuru bir uygulama olmasa da gerekli olabilen bazı durumlarda çocuklar için düzenlenmiş ve video kaydı alınan odalarda çocukla adli görüşmeler yapılabilmektedir (Canter, 2021). Çocukla adli görüşme, adli gerçeğe ulaşmada mağdur, tanık ya da suça sürüklenen çocukların incinebilirliklerine duyarlı ve yasal olarak güvenilir bir metotla dinlenilmeleri ve elde edilen bilgilerin kayda geçirilmesidir (Mertoğlu, 2022; Newlin vd., 2015). Çocukla adli görüşme, çocukla görüşme konusunda özel olarak eğitilmiş, yetkin ve tarafsız bir profesyonel (adli görüşmeci) tarafından gerçekleştirilmektedir (Newlin vd., 2015). Adli görüşmede çeşitli meslek grupları, aynalı camın ardından tek bir adli görüşmecinin çocukla yürüttüğü görüşmeyi izlemektedir (Erükçü & Akbaş, 2013). Çocuk İzlem Merkezi, cinsel istismar mağduru çocuğun adalet sistemi içerisinde ikincil örselenmeye maruz kalmaması için (TBMM, 2010; Yüksel vd., 2013), çocuğun cinsel istismarı suçuna yönelik ihbarda bulunulmasının ardından Cumhuriyet savcısı talimatı ile kolluk güçleri vasıtasıyla çocuğun sivil ekip ve araçla 7/24 esasına göre hizmet sunan ve bünyesinde adli görüşme, aile görüşmesi, muayene, geçici konaklama ve başkaca tıbbi ve adli işlemlerin gerçekleştirilmesi amacıyla yönlendirildiği, Sağlık Bakanlığı'na bağlı sağlık tesisleri içerisinde hizmet sunan çocuk dostu oluşumlardır (Aydemir & Yurtkulu, 2012; Bağ & Alşen, 2017; Bilginer & Çalışkan, 2018; Çocuk İzlem Merkezi Yönetim ve Koordinasyon Kurulu 22.10.2012 tarih ve 2012/1 Karar No'lu Toplantı Karar Tutanağı; TBMM, 2010; Topdemir, 2016). Türkiye'deki ilk Çocuk İzlem Merkezi, 2010 yılında Ankara ilinde faaliyete geçmiştir. 2022 yılı Temmuz ayı itibarı ile 56 il ve 59 merkezde (Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, 2022) faaliyet gösteren Çocuk İzlem Merkezlerinin tüm yurttaki yaygınlaştırılması çalışmaları sürmektedir.

Mesleki doyum, kişinin görevini iyi şekilde ifa etmesinden duyduğu memnuniyet hissini ifade eden bir kavramdır (Stamm, 2010). İkincil travma, bir kimse tarafından yaşanmış travmatize edici bir olayla ilgili bilgiden kaynaklanan doğal sonuç davranışı ve duygularıdır. Bu stres, travmaya maruz kalan veya acı çeken birisine yardım etme isteği ya da yardım etmekten kaynaklanan bir strestir (Figley, 1995). Tükenmişlik ise kişinin görevi ile başatmasında veya işini etkin şekilde icra etmesinde yaşadığı zorluk ve umutsuzluk hisleriyle bağlantılıdır (Stamm, 2010). McCann ve Pearlman (1990) ikincil travmayı akut bir tepki olarak, tükenmişliği ise travmatik materyale devamlı maruz kalma hali olarak açıklamıştır. Tükenmişlik; travmaya maruz kalmış bireylere hizmet sunmaktan, bireysel değerlerle örgütsel amaçlar ve değerler arasındaki çatışmadan, yüklenen aşırı sorumluluktan, verilen hizmetlerin kalitesi üzerinde kontrol sahibi olamama hissinden, finansal veya duygusal ödülün az bulunmasından, işyerindeki haksızlık ve saygı azlığı yüzünden ortaya çıkabilmektedir (Maslach & Leiter, 1997). Tükenmişlik, kendisini oluşturan ve etkisini artıran etkenler tespit edilmediği müddetçe, izleyen evrelerde çalışanların motivasyonunun yok olması, iş yerinden sürekli izin alma ve işten ayrılma davranışları ile sonuçlanabilir (Basım & Şeşen, 2006).

McCann ve Pearlman (1990), travma mağdurlarına hizmet veren profesyonellerde uzun yıllar süren psikolojik etkiler görülebileceğini belirtmiştir. Çocukla adli görüşme gerçekleştirerek suç unsurlarının ortaya çıkarılmasını sağlamakla görevli kişiler olan adli görüşmeciler (Ulukol vd., 2013), hizmet verdiği popülasyonun aktarımına maruziyetin olumlu ve olumsuz etkilerini yaşamaktadır (Brady, Fansher & Zedaker, 2019). Adli görüşmeci, çocuklarla görüşürken ve vaka dosyalarını okurken travmatik olayların detayını öğrenmekte ve toplumda çocuklara yönelen zulmün varlığı ile karşı karşıya kalmaktadır (Cornille & Meyers, 1999). Adli görüşmenin gerektirdikleri ciddi bir stres kaynağı

**Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum
Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi**

olabilmektedir (Perron & Hiltz, 2006). Stresör birikimi de adli görüşmeciyi ikincil travmatik stres gelişimine savunmasız yapabilir. Bununla birlikte davaların adli sonuçları üzerinde çok az kontrole sahip olabilen adli görüşmecilerin işleri ile ilgili kısıtlamalar yüzünden, adli görüşmenin ardından ve adli süreç sonrasındaki aşamalarda vaka üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olması olanaklı olmamaktadır. İşlerinde desteklendiğini hissetmelerinden ziyade operasyonel faktörlere dayalı iş etkinliği ve vaka çıktıkları ile adli görüşmecilerin travmatik stresini azaltmada az fırsat bulunmaktadır. Oysa iş desteği, ikincil travmatik stresin etkisinden veya riskinden koruyabilen önemli bir belirleyici olabilir (Bonach & Heckert, 2012). Perron ve Hiltz (2006), ikincil travmatik stres üzerine mevcut yazının neredeyse yalnızca mağdur ve hizmet sağlayıcı arasındaki ilişkilere odaklandığını, örgütsel faktörlerin ilişkileri anlamlı şekilde etkileyebileceğinin çoğunlukla göz ardı edildiğini, klinik desteğin travma mağdurları ile çalışan hizmet sağlayıcılar arasındaki ikincil travmayı azaltıp azaltmadığının incelenmesini önermiştir. Bu stresle başetmede, soruna sebep olabilen ana faktörlerin saptanması, oluşturulacak tedbirlere yol gösterecektir. Bireylerin strese mücadelesi ve strese karşı farkındalığı, çevresi ile uyumlu ilişkiler kurması ve sağlıklı bir hayat sürdürmesi bakımından da değerli olacaktır (Bektaş & Karagöz, 2017).

İkincil travmatik stresin, insana hizmet sağlayan profesyonellerin görevlerini erken sonlandırma sebeplerinden biri olduğuna inanılmakla birlikte (Figley, 1999), Çocuk İzlem Merkezi oluşumunda görüşme yürütmek için gerekli olan eğitim, kapsamlı olmasından ötürü maliyetlidir (Bonach & Heckert, 2012). Ancak günümüze dek çok az çalışma, cinsel suç mağdurlarıyla çalışmanın profesyoneller üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bu konuda ampirik temelli bilgilere ulaşma klinikler, hizmet sunanlar ve hizmet alanların yararı açısından önemlidir. İstismar mağdurları ile çalışmanın etkilerini kabul etme, adli görüşmeciler için daha etkili başa çıkma stratejileri geliştirilmesine yardımcı olabilir. Bu da cinsel suç alanında çalışanların yüksek personel devir hızını azaltarak kliniklere de fayda (maliyet etkinlik) sağlayabilir. Bu hem personel devamlılığını artırabilecek hem de kurumun eğitim maliyetlerini azaltabilecektir. Bununla birlikte hizmet alanların da travma mağdurlarıyla daha başarılı şekilde çalışabilen ve daha tecrübeli bir uzmanla görüşüyor olmaktan ötürü fayda görmelerini sağlayabilecektir (Schauben & Frazier, 1995).

Bu araştırmanın konusu, Türkiye'deki Çocuk İzlem Merkezlerinde mağdur çocukların adli görüşmesini yürüten psikolog, çocuk gelişimcisi, hemşire ve sosyal çalışmacı unvanlı adli görüşmecilerin ikincil travmatik stres, tükenmişlik ve mesleki doyum düzeyleri ile ilişkili olabilecek değişkenlerin belirlenmesidir. Adli görüşmecilerin ikincil travmatik stres, tükenmişlik ve mesleki doyum düzeyleri ile ilişkili değişkenleri tespit ederek eşduyum yorgunluğunun (ikincil travmatik stres ve tükenmişlik) olumsuz bileşenlerine karşı koruyucu düzenlemelerle profesyonelin güçlendirilmesi ve kendisini etkileyen çevrenin düzenlenmesi için fikir sağlamak, böylece hem profesyonele hem hizmet sunduğu mağdur çocuk ve ailesine hem de personel ve maliyetin etkin kullanımı yönünden adli görüşmecinin hizmet sunduğu kuruma katkı sağlamak amaçlanmıştır. Alanyazındaki araştırmaların çoğu, travma mağduru ile çalışmanın sadece olumsuz sonuçlarına odaklanmış olmasına karşın bu çalışmada, yardım sağlamanın olumlu çıktısı olan mesleki doyum kavramı da ele alınmıştır.

Bu araştırmanın temel sorusu, adli görüşmecilerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, mesleki doyum düzeyleri ve ikincil travmatik stres düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre, stresle başa çıkma tarzlarına göre ve psikolojik belirti düzeylerine göre incelenmesidir.

Bu araştırmanın alt soruları aşağıda sıralanmıştır:

a. Adli görüşmecilerin ikincil travmatik stres, tükenmişlik ve mesleki doyum düzeyleri; yaş, cinsiyet, medeni hal, eğitim durumu, yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma durumu, düzenli ve

Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi

sağlıklı beslenme durumu, alınan görev haricinde aşırı düzeyde stresli ya da travmatik yaşam olayı deneyimleme bireysel değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

b. Adli görüşmecilerin ikincil travmatik stres, tükenmişlik ve mesleki doyum düzeyleri; meslek, meslekte çalışma süresi, adli görüşmeci olarak çalışma süresi, ÇİM'de görev almadan önce travma mağduru çocuk ya da yetişkin bireylere hizmet veren bir görevde bulunma durumu, yapılan iş karşılığında ödenen ücreti yeterli bulma durumu, çalışma alanına özgü düzenli süpervizyon desteği alma durumu, çalışma arkadaşları ya da süpervizörleriyle vaka tartışmalarında bulunma durumu, son 30 günde yürütülen adli görüşme sayısı, toplamda yürütülen adli görüşme sayısı, çalışma düzeni mesleki değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Metot

Bu araştırma, ilişkisel tarama modeli, nicel yöntemli, kesitsel bir çalışmadır.

2.1. Örneklem

Çalışmanın evrenini, Etik Kurul'a başvuru tarihinde Türkiye'de faaliyet gösteren tüm Çocuk İzlem Merkezlerinde (28 il) aktif hizmet veren adli görüşmeciler (134 kişi) oluşturmaktadır. Örneklemi ise 26 ildeki çocuk izlem merkezlerinde veri toplama aracının sunulduğu tarih itibari ile son 30 gündür aktif hizmet sunup çalışmaya katılmayı kabul eden 106 adli görüşmeci oluşturmuştur.

Kişisel ve Mesleki Bilgi Formu'ndan elde edilen bulgulara göre, katılımcıların %56,6'sının kadın (n=60) olduğu görülmektedir. Katılımcıların %72,6'sının (n=77) evli, %24,5'inin (n=26) bekâr, %2,8'inin (n=3) boşanmış olduğu belirlenmiştir. Katılımcılara ait en düşük yaşın 25, en yüksek yaşın 56 olduğu, yaş ortalamasının $35,21 \pm 6,41$ olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellik Dağılımları

	n	%
Eğitim Durumu		
Lisans	82	77,4
Yüksek Lisans	24	22,6
Meslek		
Çocuk Gelişimcisi	13	12,3
Hemşire	18	17
Psikolog	34	32,1
Sosyal Çalışmacı	41	38,7
Önceki Travma Hizmeti		
Var	70	66
Yok	36	34
Yeterli Düzeyde Fiziksel Egzersiz		
Evet	25	23,6
Kısmen	47	44,3
Hayır	34	32,1
Düzenli ve Sağlıklı Beslenme		
Evet	52	49,1
Kısmen	46	43,4
Hayır	8	7,5
Otuz Gündeki Adli Görüşme Sayısı		
1-10 vaka	46	43,4
11-20 vaka	36	34
21-30 vaka	13	12,3
31-40 vaka	7	6,6
41 ve üstü vaka	4	3,8
Toplamda Yürütülen Adli Görüşme Sayısı		
100 ve altı	28	26,4
101-200 arası	26	24,5

**Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum
Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi**

201-400 arası	24	22,6
401 ve üstü	28	26,4
Çalışma Düzeni		
Gündüz mesaisi + icap nöbeti	41	38,7
Gündüz mesaisi+24 saat nöbeti+icap nöbeti	28	26,4
Yalnızca 24 saat nöbeti	19	17,9
Gündüz mesaisi+16 saat nöbeti+icap nöbeti	5	4,7
Gündüz mesaisi+16 saat ve 24 saat nöbeti	5	4,7
Gündüz mesaisi +16 saat nöbeti	2	1,9
Diğer	6	5,7
Travmatik Yaşam Olayına Maruz Kalma Deneyimi		
Var	35	33
Yok	70	66
Deneyimlenen Travmatik Yaşam Olayı Türü		
Ciddi Hastalık	11	31,4
Fiziksel Saldırı	6	17,1
Ciddi Kaza	5	14,3
Doğal Afet	2	5,7
İşkence	1	2,9
Diğer	10	28,6

Katılımcılara ait en düşük meslekte çalışma süresinin 1 yıl 8 ay, en yüksek çalışma süresinin 33 yıl 7 ay, meslekte çalışma süresi ortalamasının 12,15 yıl \pm 7,22 yıl olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların adli görüşmeci olarak çalışma süresinin en düşük 1 ay, en yüksek 8 yıl, adli görüşmeci olarak çalışma süresi ortalamasının ise 3,48 yıl \pm 1,92 yıl olduğu bulunmuştur. Katılımcıların %87,7'sinin (n=93) aldığı görev karşılığında kendisine ödenen ücreti yeterli bulmadığı, yine %90,6 gibi büyük çoğunluğunun (n=96) düzenli süpervizyon almadığı saptanmıştır. Katılımcıların %76,4'ünün (n=81) çalışma arkadaşları ya da süpervizörleriyle vaka tartışmalarında bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

- **Kişisel ve Mesleki Bilgi Formu:** Katılımcılar hakkında kişisel ve mesleki bilgiler elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuş, 18 soru ve iki sayfadan oluşan veri toplama aracıdır.

- **Yardım Çalışanları İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği (YÇYK-5):** Öncelikle Eşduyum Yorgunluğu Testi şeklinde isimlendirilip Figley (1980ler) tarafından geliştirilen, sonrasında Figley ve Stamm tarafından yeniden gözden geçirilip mesleki doyum boyutu ilave edilerek Mesleki Doyum ve Eşduyum Yorgunluğu olarak isimlendirilen ölçeğin zamanla çeşitli sürümleri geliştirilmiş ve iki araştırmacının aldığı karar ile Stamm tarafından 1990'ların sonunda Yardım Çalışanları İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği (YÇYK-5) ismini almıştır (akt. Yılmaz, Gökçe, Karancı, Gökler & Aker, devam eden çalışma). Beşinci ve sonuncu sürümü, yardım çalışanlarında alınan görev kaynaklı ortaya çıkabilecek olumlu ve olumsuz etkiler; mesleki doyum (olumlu etki) ve eşduyum yorgunluğu (olumsuz etki) bağlamında ele alınmıştır. Eşduyum yorgunluğu; tükenmişlik ve ikincil travmatik stres olmak üzere iki bileşenden oluşmuştur (Yılmaz, Gökçe, Karancı, Gökler & Aker, devam eden çalışma). Toplam puan alınmayan, her bir boyutu 10 madde olmak üzere toplam üç boyut ve 30 maddeden oluşan, beşli likert tipinde puanlanan YÇYK-5; mesleki doyum, tükenmişlik ve ikincil travmatik stres olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Her bir boyuttan alınan toplam ham puanlar, ortalaması 50 ve standart sapması 10 olan t puanlarına dönüştürülmektedir (Stamm, 2010). YÇYK-5'in bu çalışmadaki (n=106) iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa), mesleki doyum: 0,90, tükenmişlik: 0,73 ve ikincil travmatik stres: 0,83 olarak belirlenmiştir.

- **Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (SBTÖ):** Folkman ve Lazarus'un Başa Çıkma Yolları Envanteri'nden yola çıkılarak oluşturulan, "kendine güvenli", "iyimser", "çaresiz", "boyun eğici" ve "sosyal desteğe başvurma" olmak üzere beş faktörden oluşan, alanyazındaki bulgularla tutarlı şekilde

"probleme dönük/etkili yollar" (kendine güvenli + iyimser + sosyal desteğe başvurma) ve "duygulara yönelik/etkisiz yollar" (çaresiz + boyun eğici) olarak isimlendirilen, iki boyutu ve 30 maddesi bulunan ölçektir (Şahin & Durak, 1995). Stresle Başaçıkma Tarzları Ölçeği'nin (SBTÖ) bu çalışma örnekleminde (n=106) elde edilen iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) iyimser yaklaşım: 0,62, kendine güvenli yaklaşım: 0,82, çaresiz yaklaşım: 0,63, boyun eğici yaklaşım: 0,70, sosyal desteğe başvurma: 0,57 olarak bulunmuştur.

- **Kısa Semptom Envanteri (KSE):** Doksan maddeye sahip SCL-90 Semptom Belirleme Listesi (Derogatis, 1992) üzerine temellendirilen, kendi kendini değerlendirme çeşidinde ölçeklerin türlü özelliklerini üzerinde toplayan, SCL-90'ın dokuz faktörüne dağılmış 90 madde içinden, her faktörde en fazla yükü almış 53 madde seçilerek 5-10 dakikalık sürede uygulanabilen SCL-90 ile benzer yapılı, "hiç" ve "çok fazla" ifadelerinden oluşan, 0-4 değerleri ile derecelendirilmiş likert tipi üzerinden puanlanan Kısa Semptom Envanteri (KSE) oluşturulmuştur. KSE; "anksiyete", "depresyon", "olumsuz benlik", "somatizasyon" ve "hostilite" olmak üzere beş faktörden oluşmaktadır (Şahin & Durak, 1994). KSE'nin toplam puanının bu çalışmadaki iç tutarlık katsayısı (Cronbach alfa) 0,95 (n=106), alt ölçeklerin Cronbach alfa değerleri ise depresyon: 0,86, anksiyete: 0,84, olumsuz benlik: 0,81, somatizasyon: 0,73, hostilite: 0,75 olarak saptanmıştır.

2.3. Veri Analizi

2.3.1. Analiz planı

Araştırmanın yürütülebilmesi için Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Alt Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı (24.09.2018 tarihli, 188 karar sayılı) alınmıştır. Yapılan başvurular sonucunda, örneklem grubundaki merkezler için kurum uygulama izinleri alınmıştır. Araştırmacı, 14 Aralık 2018 - 9 Nisan 2019 tarihleri aralığında toplam 110 katılımcıya Bilgilendirilmiş Onam Formu'nu sunmuştur. Toplam 106 adli görüşmeci, kendisine sunulan anket ve ölçek formlardaki soruları yanıtlayarak çalışmaya katılmıştır.

2.3.2. İşlem

Kişisel ve Mesleki Bilgi Formu'ndan elde edilen veriler, araştırmacı tarafından uygun paket programına girilmiş ve betimsel istatistik yöntemlerinden yararlanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde gruplar arasındaki farkın tespitinde bağımsız örneklem için t testi analizi, Mann Whitney U testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Kruskal Wallis testi, Tukey testi, Games-Howell testi, Dunn-Bonferroni testi uygulanmıştır. Ölçeklerden elde edilen puanların toplam puan halinde değil likert tipi halde tanımlaması yapılmıştır. Her üç ölçek için de kesme puanı belirlenmemiştir. Karşılaştırmalar, ortalamalar farkı üzerinden yapılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Mesleki Doyum Düzeyinin Kişisel ve Mesleki Değişkenlere Göre Farkına İlişkin Bulgular

YÇYK-5'in mesleki doyum alt ölçeği puan ortalamasından alınabilecek en düşük puan 1, en yüksek puan 5 iken bu çalışmada katılımcıların (n=106) aldıkları puanlar 2 ile 5 arasında değişmekteydi. Mesleki doyum alt ölçeğinin ortalaması $3,90 \pm 0,61$ idi.

Tablo 2. Katılımcıların Mesleki Doyum Puanlarının Kişisel Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Kişisel Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t/U	F	p
Yaş*					
35 yaş ve altı	60	3,78 ± 0,64	-2,20		0,030
35 yaş üstü	46	4,04 ± 0,56			
Cinsiyet***					
Kadın	60	4,01 ± 0,61	996,5		0,014
Erkek	46	3,75 ± 0,60			
Medeni Hal*					
Evli	77	3,88 ± 0,59	-0,39		0,696
Bekâr	29	3,93 ± 0,69			
Eğitim Düzeyi***					
Lisans	82	3,94 ± 0,62	798,5		0,161
Yüksek Lisans	24	3,75 ± 0,60			
Yeterli Düzeyde Fiziksel Egzersiz**					
Evet	25	3,99 ± 0,56		1,69	0,189
Hayır	34	3,74 ± 0,66			
Kısmen	47	3,96 ± 0,60			
Düzenli ve Sağlıklı Beslenme**					
Evet	52	3,98 ± 0,57		0,97	0,381
Hayır	8	3,84 ± 0,90			
Kısmen	46	3,81 ± 0,61			
Kişisel Travmatik Yaşantı Geçmiş*					
Var	35	4,08 ± 0,54	2,21		0,029
Yok	70	3,81 ± 0,63			

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

***Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

Tablo 2’de, 35 yaş üstü katılımcıların mesleki doyum puanının ($\bar{x}=4,04$), anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Cinsiyetler arasındaki fark incelendiğinde, kadınların mesleki doyum puanının ($\bar{x}=4,01$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Yürütülen görev haricinde kendisini aşırı düzeyde etkileyen stresli ya da travmatik bir yaşam olayı ya da olayları deneyimlemiş olan katılımcıların mesleki doyum puanının ($\bar{x}=4,08$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır ($p<0,05$). Katılımcıların mesleki doyum puanları arasında diğer değişkenler açısından anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p<0,05$).

Tablo 3. Katılımcıların Mesleki Doyum Puanlarının Mesleki Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Mesleki Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t/U	F/x ²	p
Meslek**					
Çocuk Gelişimci	13	4,06 ± 0,59		1,80	0,152
Hemşire	18	4,01 ± 0,51			
Psikolog	34	3,70 ± 0,76			
Sosyal Çalışmacı	41	3,96 ± 0,50			
Meslekte Çalışma Süresi*					
10 yıl ve altı	53	3,76 ± 0,66	-2,29		0,024
10 yıl üstü	53	4,03 ± 0,53			
Adli Görüşmeci Çalışma Süresi**					
0-2 yıl	28	3,83 ± 0,70		0,24	0,786
2,01-5 yıl	54	3,91 ± 0,59			
5,01-8 yıl	24	3,94 ± 0,58			
Otuz Günlük Adli Görüşme Sayısı**					
10 ve altı	46	4,03 ± 0,58		2,11	0,127
11-20 arası	36	3,76 ± 0,56			

21 ve üstü	24	3,84 ± 0,72		
Toplam Adli Görüşme Sayısı****				
100 ve altı	28	3,95 ± 0,62	3,322	0,345
101-200 arası	26	3,88 ± 0,61		
201-400 arası	24	3,68 ± 0,66		
401 ve üstü	28	4,04 ± 0,56		
Çalışma Düzeni***				
Mesai+icap nöbet	41	3,87 ± 0,58	1234	0,522
Diğer	65	3,91 ± 0,64		
Ödenen Ücreti Yeterli Bulma***				
Evet	13	4,00 ± 0,66	528	0,460
Hayır	93	3,88 ± 0,61		
Vaka Tartışmalarında Bulunma***				
Evet	81	3,94 ± 0,62	845	0,212
Hayır	25	3,76 ± 0,57		
Önceki Travma Hizmeti*				
Var	70	3,97 ± 0,56	1,71	0,091
Yok	36	3,76 ± 0,69		

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

***Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

****Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

Tablo 3'te, 10 yıl üstü çalışma süresi olan katılımcıların mesleki doyum puanlarının ($\bar{x}=4,03$) anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Katılımcıların mesleki doyum puanları arasında diğer değişkenler bakımından anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p<0,05$).

3.2. Tükenmişlik Düzeyinin Kişisel ve Mesleki Değişkenlere Göre Farkına İlişkin Bulgular

YÇYK-5'in tükenmişlik alt ölçeği puan ortalamasından alınabilecek en düşük puan 1, en yüksek puan 5 iken bu çalışmada katılımcıların ($n=106$) aldıkları puanlar 1,40 ile 4,10 arasında değişmekteydi. Tükenmişlik alt ölçeğinin ortalaması $2,45 \pm 0,51$ olarak belirlenmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Tükenmişlik Puanlarının Kişisel Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Kişisel Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t/U	F	p
Yaş*					
35 yaş ve altı	60	2,54 ± 0,54	2,07		0,041
35 yaş üstü	46	2,34 ± 0,44			
Cinsiyet*					
Kadın	60	2,41 ± 0,47	-0,99		0,324
Erkek	46	2,51 ± 0,56			
Medeni Hal***					
Evli	77	2,45 ± 0,54	1048		0,626
Bekâr	29	2,47 ± 0,42			
Eğitim Düzeyi*					
Lisans	82	2,38 ± 0,43	-2,44		0,021
Yüksek Lisans	24	2,73 ± 0,66			
Yeterli Düzeyde Fiziksel Egzersiz**					
Evet	25	2,41 ± 0,52		8,29	0,000****
Hayır	34	2,72 ± 0,53			
Kısmen	47	2,29 ± 0,42			
Düzenli ve Sağlıklı Beslenme**					
Evet	52	2,32 ± 0,46		5,01	0,008****
Hayır	8	2,84 ± 0,65			
Kısmen	46	2,54 ± 0,49			

Kişisel Travmatik Yaşantı Geçmişi***				
Var	35	2,41 ± 0,51	1170	0,708
Yok	70	2,49 ± 0,51		

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

***Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

****Tukey testi uygulanmıştır.

Tablo 4'te, 35 yaş üstü katılımcıların tükenmişlik puanının ($\bar{x}=2,34$) anlamlı şekilde daha düşük olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Yüksek lisans mezunu olan katılımcıların tükenmişlik puanının ($\bar{x}=2,73$) lisans mezunu olan katılımcılardan ($\bar{x}=2,38$) anlamlı şekilde daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır ($p<0,05$). Yapılan analize göre, tükenmişlik düzeyi ve yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma durumu arasında istatistiksel yönden anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,001$). Tükenmişlik düzeyleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesinde, varyansların homojen dağılmış olması sebebi ile Post Hoc testlerinden Tukey testi uygulanmış, farklılığın kaynağı (Evet-Hayır) - (Hayır-Kısmen) şeklinde bulunmuştur. Yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunmayan katılımcıların tükenmişlik puanının ($\bar{x}=2,72$), yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunan katılımcıların tükenmişlik puanından ($\bar{x}=2,41$) anlamlı düzeyde ($p=0,042$) yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunmayan katılımcıların tükenmişlik puanının ($\bar{x}=2,72$), kısmen yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunan katılımcıların tükenmişlik puanından ($\bar{x}=2,29$) anlamlı düzeyde ($p=0,000$) yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Tükenmişlik düzeyi ile düzenli ve sağlıklı beslenme durumu arasında istatistiksel yönden anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,01$). Tükenmişlik düzeyleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesinde yapılan Tukey testine göre farklılığın yönü (Evet-Hayır) şeklinde bulunmuştur. Düzenli ve sağlıklı beslenmeyen katılımcıların tükenmişlik puanının ($\bar{x}=2,84$), düzenli ve sağlıklı beslenen katılımcıların tükenmişlik puanından ($\bar{x}=2,32$) anlamlı düzeyde ($p=0,019$) yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmasa da yürüttüğü görev haricinde kendisini aşırı düzeyde etkileyen stresli ya da travmatik bir yaşam olayı ya da olayları deneyimlemiş olan katılımcıların tükenmişlik puanının ($\bar{x}=2,41$), deneyimlememiş olan katılımcılara göre ($\bar{x}=2,49$) daha düşük olduğu bulunmuştur. Katılımcıların tükenmişlik puanları arasında diğer değişkenler bakımından anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p<0,05$).

Tablo 5. Katılımcıların Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Mesleki Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t/U	F/x ²	p
Meslek**					
Çocuk Gelişimci	13	2,32 ± 0,35		0,97	0,411
Hemşire	18	2,34 ± 0,51			
Psikolog	34	2,55 ± 0,62			
Sosyal Çalışmacı	41	2,47 ± 0,45			
Meslekte Çalışma Süresi*					
10 yıl ve altı	53	2,53 ± 0,55	1,45		0,149
10 yıl üstü	53	2,38 ± 0,47			
Adli Görüşmeci Çalışma Süresi****					
0-2 yıl	28	2,40 ± 0,43		0,313	0,855
2,01-5 yıl	54	2,46 ± 0,56			
5,01-8 yıl	24	2,51 ± 0,48			
Otuz Günlük Adli Görüşme Sayısı**					
10 ve altı	46	2,32 ± 0,52		3,88	0,024*****
11-20 arası	36	2,49 ± 0,41			
21 ve üstü	24	2,66 ± 0,57			
Toplam Adli Görüşme Sayısı****					
100 ve altı	28	2,32 ± 0,42		4,566	0,206
101-200 arası	26	2,37 ± 0,54			

Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi

201-400 arası	24	2,57 ± 0,46		
401 ve üstü	28	2,56 ± 0,58		
Çalışma Düzeni*				
Mesai+icap nöbet	41	2,48 ± 0,50	0,45	0,654
Diğer	65	2,44 ± 0,52		
Ödenen Ücreti Yeterli Bulma***				
Evet	13	2,41 ± 0,41	582	0,828
Hayır	93	2,46 ± 0,52		
Vaka Tartışmalarında Bulunma*				
Evet	81	2,37 ± 0,44	-3,24	0,002
Hayır	25	2,73 ± 0,63		
Önceki Travma Hizmeti*				
Var	70	2,47 ± 0,54	0,35	0,729
Yok	36	2,43 ± 0,45		

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

***Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

****Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

*****Tukey testi uygulanmıştır.

Tablo 5'e göre, tükenmişlik düzeyi ve son 30 günde yürütülen adli görüşme sayısı arasında istatistiksel yönden anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Tükenmişlik düzeyleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesinde yapılan Tukey testi sonucuna göre farklılığın kaynağı (21 ve üstü) - (10 ve altı) şeklinde bulunmuştur. Son 30 günde 21 ve üstü sayıda adli görüşme yürütmüş olan katılımcıların tükenmişlik puanının ($\bar{x}=2,66$), son 30 günde 10 ve altı sayıda adli görüşme yürütmüş olan katılımcıların tükenmişlik puanından ($\bar{x}=2,32$) anlamlı düzeyde ($p=0,021$) yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). En yüksek tükenmişlik puanına ($\bar{x}=2,57$) sahip olan grup, toplamda 201-400 arası sayıda adli görüşme yürütmüş olan katılımcılardır. Bu grubu, 401 ve üstü sayıda adli görüşme yürütmüş olan katılımcılar ($\bar{x}=2,56$), 101 ve 200 arası sayıda adli görüşme yürütmüş olan katılımcılar ($\bar{x}=2,37$) ile 100 ve altı sayıda adli görüşme yürütmüş olan katılımcılar ($\bar{x}=2,32$) izlemiştir. Vaka tartışmalarında bulunan katılımcıların tükenmişlik puanının ($\bar{x}=2,37$) daha düşük olduğu belirlenmiştir ($p < 0,01$). Katılımcıların tükenmişlik puanları arasında diğer değişkenler bakımından anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p < 0,05$).

3.3. İkincil Travmatik Stres Düzeyinin Kişisel ve Mesleki Değişkenlere Göre Farkına İlişkin Bulgular

YÇYK-5'in ikincil travmatik stres alt ölçeği puan ortalamasından alınabilecek en düşük puan 1, en yüksek puan 5 iken bu çalışmada katılımcıların ($n=106$) aldıkları puanlar 1,10 ile 4,30 arasında değişmekteydi. İkincil travmatik stres alt ölçeğinin ortalaması $2,26 \pm 0,61$ olarak belirlenmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların İkincil Travmatik Stres Puanlarının Kişisel Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Kişisel Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t/U	F	p
Yaş*					
35 yaş ve altı	60	2,32 ± 0,60	1,12		0,268
35 yaş üstü	46	2,19 ± 0,62			
Cinsiyet***					
Kadın	60	2,27 ± 0,60	1333,5		0,767
Erkek	46	2,25 ± 0,62			
Medeni Hal***					
Evli	77	2,25 ± 0,62	1013		0,462
Bekâr	29	2,30 ± 0,59			
Eğitim Düzeyi*					
Lisans	82	2,22 ± 0,59	-1,33		0,186
Yüksek Lisans	24	2,41 ± 0,64			

Yeterli Düzeyde Fiziksel Egzersiz**				
Evet	25	2,16 ± 0,43	4,70	0,011****
Hayır	34	2,52 ± 0,62		
Kısmen	47	2,13 ± 0,63		
Düzenli ve Sağlıklı Beslenme**				
Evet	52	2,12 ± 0,49	3,88	0,024****
Hayır	8	2,68 ± 0,77		
Kısmen	46	2,35 ± 0,66		
Kişisel Travmatik Yaşantı Geçmişi***				
Var	35	2,38 ± 0,59	997	0,121
Yok	70	2,22 ± 0,60		

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

***Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

****Tukey testi uygulanmıştır.

Tablo 6'da, katılımcıların ikincil travmatik stres düzeylerinin, yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre, ikincil travmatik stres düzeyi ve yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma durumu arasında istatistiksel yönden anlamlı farklılık bulunmuş ($p<0,05$), farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için yapılan Post Hoc testi sonucuna göre, gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık saptanmadığından ilişkinin yönü belirlenmemiştir ($p<0,05$).

Katılımcıların ikincil travmatik stres düzeylerinin düzenli ve sağlıklı beslenme durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre, ikincil travmatik stres düzeyi ile düzenli ve sağlıklı beslenme durumu arasında istatistiksel yönden anlamlı farklılık bulunmuş ($p<0,05$), farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için yapılan Post Hoc testi sonucuna göre, farklılığın kaynağı (Evet-Hayır) şeklinde bulunmuştur. Düzenli ve sağlıklı beslenmeyen katılımcıların ikincil travmatik stres puanı ($\bar{x}=2,68$), düzenli ve sağlıklı beslenen katılımcıların ikincil travmatik stres düzeyi puanından ($\bar{x}=2,12$) anlamlı düzeyde ($p=0,041$) yüksektir ($p<0,05$). Katılımcıların ikincil travmatik stres puanları arasında diğer değişkenler bakımından anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p<0,05$).

Tablo 7. Katılımcıların İkincil Travmatik Stres Puanlarının Mesleki Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Mesleki Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t/U	F/ χ^2	p
Meslek****					
Çocuk Gelişimci	13	2,38 ± 0,35		1,341	0,719
Hemşire	18	2,36 ± 0,51			
Psikolog	34	2,21 ± 0,62			
Sosyal Çalışmacı	41	2,23 ± 0,45			
Meslekte Çalışma Süresi*					
10 yıl ve altı	53	2,29 ± 0,63	0,51		0,612
10 yıl üstü	53	2,23 ± 0,58			
Adli Görüşmeci Çalışma Süresi**					
0-2 yıl	28	2,01 ± 0,47		4,10	0,019*****
2,01-5 yıl	54	2,40 ± 0,66			
5,01-8 yıl	24	2,26 ± 0,55			
Otuz Günlük Adli Görüşme Sayısı**					
10 ve altı	46	2,22 ± 0,60		1,16	0,316
11-20 arası	36	2,21 ± 0,49			
21 ve üstü	24	2,43 ± 0,76			
Toplam Adli Görüşme Sayısı**					
100 ve altı	28	2,15 ± 0,57		0,85	0,468
101-200 arası	26	2,22 ± 0,59			

Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi

201-400 arası	24	2,28 ± 0,54		
401 ve üstü	28	2,40 ± 0,71		
Çalışma Düzeni*				
Mesai+icrap nöbet	41	2,28 ± 0,62	0,25	0,804
Diğer	65	2,25 ± 0,60		
Ödenen Ücreti Yeterli Bulma*				
Evet	13	2,37 ± 0,70	0,67	0,507
Hayır	93	2,25 ± 0,59		
Vaka Tartışmalarında Bulunma*				
Evet	81	2,22 ± 0,57	-1,21	0,229
Hayır	25	2,39 ± 0,71		
Önceki Travma Hizmeti***				
Var	70	2,31 ± 0,60	1142	0,430
Yok	36	2,18 ± 0,61		

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

***Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

****Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

*****Games-Howell testi uygulanmıştır.

Tablo 7’de görüldüğü üzere ikincil travmatik stres düzeyi ve adli görüşmeci olarak çalışma süresi arasında istatistiksel yönden anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). İkincil travmatik stres düzeyleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesinde, varyanslar homojen dağılmadığı için Games-Howell testi uygulanmıştır. Yapılan Post Hoc testi sonucuna göre, farklılığın kaynağı (2,01-5 yıl) - (0-2 yıl) şeklinde bulunmuştur. 2,01-5 yıl süreleri aralığında adli görüşmeci olarak görevde bulunmuş olan katılımcıların ikincil travmatik stres puanı ($\bar{x}=2,40$), 0-2 yıl süreleri aralığında görevde bulunmuş olan katılımcıların puanından ($\bar{x}=2,01$) anlamlı düzeyde ($p=0,007$) yüksektir ($p < 0,01$). Katılımcıların ikincil travmatik stres puanları arasında diğer değişkenler bakımından anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p < 0,05$).

3.4. Stresle Etkili Başaçıkma Tarzı Kullanma Düzeyinin Kişisel ve Mesleki Değişkenlere Göre Farkına İlişkin Bulgular

SBTÖ’nün stresle etkili başaçıkma tarzı alt ölçeği puan ortalamasından alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 3 iken bu çalışmada katılımcıların ($n=106$) aldıkları puanlar 1,06 ile 2,85 arasında değişmekteydi. Stresle etkili başaçıkma tarzı alt ölçeğinin ortalaması $2,01 \pm 0,34$ olarak belirlenmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Stresle Etkili Başaçıkma Tarzı Puanlarının Kişisel Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Kişisel Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t	F	p
Yaş*					
35 yaş ve altı	60	1,97 ± 0,33	-1,27		0,207
35 yaş üstü	46	2,05 ± 0,36			
Cinsiyet*					
Kadın	60	2,07 ± 0,30	2,05		0,043
Erkek	46	1,93 ± 0,38			
Medeni Hal*					
Evli	77	1,97 ± 0,35	-1,60		0,114
Bekâr	29	2,09 ± 0,31			
Eğitim Düzeyi*					
Lisans	82	2,03 ± 0,34	1,57		0,119
Yüksek Lisans	24	1,91 ± 0,33			
Yeterli Düzeyde Fiziksel Egzersiz**					
Evet	25	1,98 ± 0,39		0,08	0,928
Hayır	34	2,02 ± 0,30			

Kısmen	47	2,01 ± 0,35		
Düzenli ve Sağlıklı Beslenme**				
Evet	52	1,99 ± 0,38	0,64	0,529
Hayır	8	2,14 ± 0,36		
Kısmen	46	2,00 ± 0,29		
Kişisel Travmatik Yaşantı Geçmiş*				
Var	35	2,05 ± 0,35	0,79	0,434
Yok	70	1,99 ± 0,34		

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Tablo 8'e göre, kadın katılımcıların stresle etkili başa çıkma tarzı puanının ($\bar{x}=2,07$) anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Katılımcıların stresle etkili başa çıkma tarzı puanları arasında diğer değişkenler bakımından anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p<0,05$).

Tablo 9. Katılımcıların Stresle Etkili Başa Çıkma Tarzı Puanlarının Mesleki Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Mesleki Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t/U	F/ x^2	p
Meslek**					
Çocuk Gelişimci	13	2,08 ± 0,35		0,66	0,577
Hemşire	18	2,08 ± 0,35			
Psikolog	34	1,97 ± 0,39			
Sosyal Çalışmacı	41	1,99 ± 0,30			
Meslekte Çalışma Süresi*					
10 yıl ve altı	53	2,01 ± 0,33	0,11		0,915
10 yıl üstü	53	2,00 ± 0,36			
Adli Görüşmeci Çalışma Süresi**					
0-2 yıl	28	2,05 ± 0,33		0,364	0,696
2,01-5 yıl	54	1,99 ± 0,33			
5,01-8 yıl	24	1,99 ± 0,39			
Otuz Günlük Adli Görüşme Sayısı****					
10 ve altı	46	2,04 ± 0,37		0,060	0,970
11-20 arası	36	1,99 ± 0,32			
21 ve üstü	24	1,96 ± 0,32			
Toplam Adli Görüşme Sayısı****					
100 ve altı	28	2,00 ± 0,37		1,810	0,613
101-200 arası	26	2,01 ± 0,34			
201-400 arası	24	1,96 ± 0,39			
401 ve üstü	28	2,05 ± 0,27			
Çalışma Düzeni***					
Mesai+icap nöbet	41	1,97 ± 0,33	1058,5		0,075
Diğer	65	2,03 ± 0,35			
Ödenen Ücreti Yeterli Bulma*					
Evet	13	2,12 ± 0,44	0,99		0,341
Hayır	93	1,99 ± 0,33			
Vaka Tartışmalarında Bulunma***					
Evet	81	2,04 ± 0,34	844,5		0,211
Hayır	25	1,91 ± 0,32			
Önceki Travma Hizmeti*					
Var	70	2,02 ± 0,36	0,67		0,507
Yok	36	1,98 ± 0,30			

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

***Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

****Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

Tablo 9'a göre, katılımcıların stresli etkili başa çıkma tarzı puanları arasında incelenen değişkenler açısından anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p<0,05$).

3.5. Stresle Etkisiz Başaçıkma Tarzı Kullanma Düzeyinin Kişisel ve Mesleki Değişkenlere Göre Farkına İlişkin Bulgular

SBTÖ'nün stresle etkisiz başaçıkma tarzı alt ölçeği puan ortalamasından alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 3 iken bu çalışmada katılımcıların (n=106) aldıkları puanlar 0 ile 1,75 arasında değişmekteydi. Stresle etkisiz başaçıkma tarzı alt ölçeğinin ortalaması $0,84 \pm 0,36$ olarak belirlenmiştir

Tablo 10. Katılımcıların Stresle Etkisiz Başaçıkma Tarzı Puanlarının Kişisel Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Kişisel Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t/U	F/x ²	p
Yaş*					
35 yaş ve altı	60	$0,85 \pm 0,33$	0,45		0,651
35 yaş üstü	46	$0,82 \pm 0,40$			
Cinsiyet*					
Kadın	60	$0,80 \pm 0,35$	-1,21		0,228
Erkek	46	$0,89 \pm 0,37$			
Medeni Hal***					
Evli	77	$0,84 \pm 0,36$	1028		0,530
Bekâr	29	$0,82 \pm 0,37$			
Eğitim Düzeyi***					
Lisans	82	$0,83 \pm 0,37$	947		0,780
Yüksek Lisans	24	$0,86 \pm 0,33$			
Yeterli Düzeyde Fiziksel Egzersiz**					
Evet	25	$0,81 \pm 0,41$		0,09	0,913
Hayır	34	$0,84 \pm 0,33$			
Kısmen	47	$0,85 \pm 0,36$			
Düzenli ve Sağlıklı Beslenme****					
Evet	52	$0,79 \pm 0,41$		3,549	0,170
Hayır	8	$0,78 \pm 0,28$			
Kısmen	46	$0,90 \pm 0,31$			
Kişisel Travmatik Yaşantı Geçmişini***					
Var	35	$0,79 \pm 0,34$	1158		0,649
Yok	70	$0,85 \pm 0,37$			

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

***Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

****Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

Tablo 10 ışığında, katılımcıların stresle etkisiz başaçıkma tarzı puanları arasında yukarıdaki değişkenler bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p < 0,05$).

Tablo 11. Katılımcıların Stresle Etkisiz Başaçıkma Tarzı Puanlarının Mesleki Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Mesleki Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	t	F/x ²	p
Meslek**					
Çocuk Gelişimci	13	$0,85 \pm 0,37$		0,60	0,618
Hemşire	18	$0,76 \pm 0,35$			
Psikolog	34	$0,81 \pm 0,37$			
Sosyal Çalışmacı	41	$0,89 \pm 0,36$			
Meslekte Çalışma Süresi*					
10 yıl ve altı	53	$0,84 \pm 0,35$	0,05		0,961
10 yıl üstü	53	$0,84 \pm 0,38$			
Adli Görüşmeci Çalışma Süresi***					
0-2 yıl	28	$0,75 \pm 0,37$		4,984	0,083
2,01-5 yıl	54	$0,91 \pm 0,37$			
5,01-8 yıl	24	$0,78 \pm 0,32$			

Otuz Günlük Adli Görüşme Sayısı**				
10 ve altı	46	0,79 ± 0,38		0,506
11-20 arası	36	0,86 ± 0,37		
21 ve üstü	24	0,89 ± 0,30	0,69	
Toplam Adli Görüşme Sayısı***				
100 ve altı	28	0,79 ± 0,37		0,654
101-200 arası	26	0,90 ± 0,43	1,626	
201-400 arası	24	0,86 ± 0,34		
401 ve üstü	28	0,82 ± 0,30		
Çalışma Düzeni*				
Mesai+icap nöbet	41	0,85 ± 0,33	0,19	0,847
Diğer	65	0,83 ± 0,38		
Ödenen Ücreti Yeterli Bulma*				
Evet	13	0,75 ± 0,30	-0,89	0,375
Hayır	93	0,85 ± 0,37		
Vaka Tartışmalarında Bulunma*				
Evet	81	0,81 ± 0,35	-1,59	0,116
Hayır	25	0,94 ± 0,38		
Önceki Travma Hizmeti*				
Var	70	0,82 ± 0,36	-0,55	0,582
Yok	36	0,86 ± 0,37		

*Bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır.

**Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

***Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

Tablo 11'e göre katılımcıların stresli etkisiz başaşağılama tarzı puanları arasında incelenen değişkenler açısından anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p < 0,05$).

3.6. Psikolojik Belirti Düzeyinin Kişisel ve Mesleki Değişkenlere Göre Farkına İlişkin Bulgular

KSE'nin beş alt ölçeğinin toplamından oluşan psikolojik belirti düzeyi puan ortalamasından alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 4 iken bu çalışmada katılımcıların ($n=106$) aldıkları puanlar 0 ile 1,71 arasında değişmekteydi. Kısa Semptom Envanteri'nin toplam puanını yansıtan psikolojik belirti düzeyi puan ortalaması $0,55 \pm 0,39$ olarak belirlenmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların Psikolojik Belirti Düzeyi Puanlarının Kişisel Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Kişisel Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	U	χ^2	p
Yaş*					
35 yaş ve altı	60	0,63 ± 0,40	915		0,003
35 yaş üstü	46	0,45 ± 0,36			
Cinsiyet*					
Kadın	60	0,48 ± 0,30	1133		0,115
Erkek	46	0,65 ± 0,48			
Medeni Hal*					
Evli	77	0,56 ± 0,40	1057		0,673
Bekâr	29	0,53 ± 0,39			
Eğitim Düzeyi*					
Lisans	82	0,52 ± 0,37	827		0,236
Yüksek Lisans	24	0,65 ± 0,46			
Yeterli Düzeyde Fiziksel Egzersiz**					
Evet	25	0,51 ± 0,39		6,872	0,032***
Hayır	34	0,68 ± 0,40			
Kısmen	47	0,48 ± 0,38			
Düzenli ve Sağlıklı Beslenme**					
Evet	52	0,51 ± 0,42		2,786	0,248
Hayır	8	0,74 ± 0,55			

Kısmen	46	0,56 ± 0,33		
Kişisel Travmatik Yaşantı Geçmiş*				
Var	35	0,62 ± 0,41	1061	0,265
Yok	70	0,52 ± 0,39		

*Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

**Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

***Dunn-Bonferroni testi uygulanmıştır.

Tablo 12'ye göre, 35 yaş üstü katılımcıların psikolojik belirti düzeyi puanının ($\bar{x}=0,45$) anlamlı şekilde daha düşük olduğu görülmektedir ($p<0,01$). Yapılan analize göre, psikolojik belirti düzeyi ve yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma durumu arasında istatistiksel yönden anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farkın kaynağını tespit etmek için Dunn-Bonferroni testi uygulanmış, farklılığın kaynağı (Kısmen-Hayır) şeklinde bulunmuştur. Yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunmayan katılımcıların psikolojik belirti düzeyi puanının ($\bar{x}=0,68$), kısmen yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunan katılımcıların psikolojik belirti düzeyi puanından ($\bar{x}=0,48$) anlamlı düzeyde ($p=0,039$) yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Katılımcıların psikolojik belirti düzeyi puanları arasında diğer değişkenler bakımından anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p<0,05$).

Tablo 13. Katılımcıların Psikolojik Belirti Düzeyi Puanlarının Mesleki Değişkenlere Göre Farkı İçin Yapılan Analizlerin Sonuçları

Mesleki Değişkenler	n	$\bar{x} \pm ss$	U	χ^2	p
Meslek**					
Çocuk Gelişimci	13	0,44 ± 0,35		4,668	0,198
Hemşire	18	0,48 ± 0,37			
Psikolog	34	0,54 ± 0,44			
Sosyal Çalışmacı	41	0,63 ± 0,38			
Meslekte Çalışma Süresi*					
10 yıl ve altı	53	0,59 ± 0,41	1230,5		0,272
10 yıl üstü	53	0,52 ± 0,38			
Adli Görüşmeci Çalışma Süresi**					
0-2 yıl	28	0,48 ± 0,37		1,933	0,380
2,01-5 yıl	54	0,61 ± 0,42			
5,01-8 yıl	24	0,50 ± 0,34			
Otuz Günlük Adli Görüşme Sayısı**					
10 ve altı	46	0,52 ± 0,36		2,225	0,329
11-20 arası	36	0,50 ± 0,36			
21 ve üstü	24	0,69 ± 0,49			
Toplam Adli Görüşme Sayısı**					
100 ve altı	28	0,43 ± 0,35		4,339	0,227
101-200 arası	26	0,55 ± 0,32			
201-400 arası	24	0,62 ± 0,47			
401 ve üstü	28	0,61 ± 0,42			
Çalışma Düzeni*					
Mesai+icap nöbet	41	0,55 ± 0,32	1225		0,486
Diğer	65	0,56 ± 0,44			
Ödenen Ücreti Yeterli Bulma*					
Evet	13	0,51 ± 0,35	571,5		0,751
Hayır	93	0,56 ± 0,40			
Vaka Tartışmalarında Bulunma*					
Evet	81	0,52 ± 0,35	837		0,192
Hayır	25	0,67 ± 0,49			
Önceki Travma Hizmeti*					
Var	70	0,57 ± 0,42	1214,5		0,761

Yok	36	0,52 ± 0,34
-----	----	-------------

*Mann Whitney U analizi uygulanmıştır.

**Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

Tablo 13'e göre katılımcıların psikolojik belirti düzeyi puanları arasında incelenen değişkenler bakımından anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p < 0,05$).

4. Tartışma

Yapılan analizler sonucunda; kadınların, 35 yaş üstü katılımcıların, kişisel travmatik yaşantı geçmişi olanların ve 10 yıl üstü çalışma süresine sahip olanların mesleki doyum oranının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sevimli ve İşcan (2005) ve Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu'nun (2001) çalışmalarında yaş arttıkça iş doyumunun da arttığı belirlenmiş, bu durum görevde bilgi ve tecrübenin çoğalması ile kariyerde yükselmenin mesleki yeterlilik duygusunu artırarak daha çok otonom davranabilmeye olanak vermesi olarak yorumlanmıştır (Ünal vd., 2001). Bu araştırma katılımcıları için de artan yaşın, bu sebeplerden dolayı mesleki doyum düzeyini artırmış olduğu değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, kadın katılımcıların mesleki doyum düzeylerinin erkek katılımcılardan yüksek oluşu; hizmet sunulan grubun çocuk olması, kadınların annelik rolünden ötürü anaç özelliklere sahip olabilmesi ve çocuk mağdura yardım sağlamalarıyla açıklanabilir. Bu bulgular ile alanyazında farklı örneklerle yürütülen çalışmaların birbirini destekler nitelikte olmadığı (Atan & Tekingündüz, 2014; Brady, 2017; Nur, 2011; Piyal, Çelen, Şahin & Piyal, 2000) görülmüştür. Meslekte çalışma süresi arttıkça mesleki doyumun artması; yıllar geçtikçe bireyin mesleğini daha iyi tanınması, işine daha hâkim olması, kendini mesleki yönden geliştirme olanakları bulabilmesi ve dolayısıyla kendisini daha yeterli ve yetkin hissetmesi ile açıklanabilir. İlgili yazındaki bazı çalışmalarda da (Akgöz vd., 2005; Nur, 2011) bu sonuçla tutarlı olarak hizmet süresinin artması ile mesleki doyumun arttığı bulunmuştur. Travmanın olumsuz etkilerini tecrübe etmiş bir adli görüşmecinin kırılmalı bir grubun travmasının açığa çıkarılmasına destek sağlaması; travmatik yaşantıların üstesinden gelebilme, başarıya duygusu yaşama ve böylece mesleki doyum düzeyinin artmasına katkıda bulunuyor olabilir. Bu araştırmanın bulguları ile tutarlı olmayan şekilde Brady'nin (2017) güvenlik güçleriyle yürüttüğü araştırmasında, katılımcıların travma öyküsüne sahip olma durumu, mesleki doyumla anlamlı düzeyde ilişkili bulunmamıştır.

Yapılan analizler sonucunda ikincil travmatik stres, tükenmişlik ve psikolojik belirti düzeyi ile yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma durumu arasında anlamlı farklılık olduğu; ikincil travmatik stres ve tükenmişlik düzeyinin düzenli ve sağlıklı beslenme durumuna göre anlamlı şekilde farklılaştığı, düzenli ve sağlıklı beslenmeyen katılımcıların ikincil travmatik stres ve tükenmişlik düzeyinin, düzenli ve sağlıklı beslenen katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Katılımcılardan, düzenli ve sağlıklı beslendiğini belirtenlerin sayısının sekiz kişi olduğu göz önüne alındığında anlamlı farklılığın, örneklem eşitsizliğinden kaynaklanmış olabileceği dikkate alınmalıdır. Adli görüşmecilerin düzenli ve sağlıklı beslenmesi ve yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunmasını sağlamada farkındalık kazandırılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Salston ve Figley (2003) tarafından düzenli ve sağlıklı beslenmenin, olumsuz etkiye karşı profesyonellerin alabilecekleri tedbirlerden biri olduğu, başkaca araştırmacılar (Saakvitne, 2002; Killian, 2008) tarafından da sosyal desteğe sahip olma, yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunma ve gevşeme egzersizleri ile bireysel etkinliklerin önemi vurgulanmıştır. Smart ve arkadaşlarının (2014) yürüttüğü çalışmada da egzersiz yapan hemşire katılımcıların ikincil travmatik stres ve tükenmişlik düzeyinin daha düşük olduğu raporlanmıştır.

Yapılan analize göre, 2,01-5 yıl süreleri aralığında adli görüşmeci olarak çalışmış katılımcıların ikincil travmatik stres düzeyinin, 0-2 yıl süreleri aralığında bu görevde bulunmuş katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada ikincil travmatik stres puanlarının meslekte çalışma süresi gruplarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı ancak adli görüşmeci olarak çalışma süresi gruplarına göre anlamlı farklılaştığı bulunmuştur. Bu bulgularla tutarlı olarak bazı

**Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum
Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi**

çalışmalarda (Kâhil, 2016; Pak, Özcan & İçağasioğlu, 2017; Tansel, Tunç & Gündoğdu, 2015) ikincil travmatik stresle tecrübe yılı arasında ilişki olduğu belirlenmiş, bazı çalışmalarda (Baird & Jenkins, 2003; Birinci & Erden, 2016; Büyükbodur, 2018; Çakıroğlu, 2018; Erdener, 2019; Gürdil, 2014; Perron & Hiltz, 2006; Yeşil, 2010) ise anlamlı düzeyde ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda, yüksek lisans mezunu katılımcıların lisans mezunu katılımcılardan, 35 yaş ve altı katılımcıların 35 yaş üstü katılımcılardan, vaka tartışmalarında bulunmayan katılımcıların vaka tartışmalarında bulunan katılımcılardan, son 30 günde 21 ve üstü sayıda adli görüşme yürütmüş olan katılımcıların son 30 günde 10 ve altı sayıda adli görüşme yürütmüş olan katılımcılardan anlamlı şekilde daha yüksek tükenmişlik düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Eğitim düzeyi daha yüksek olan katılımcıların görev aldığı kurumlardaki çalışma şartlarına yönelik beklentilerinin de yüksek olduğu ve bu beklentilerin karşılanamamış olmasından dolayı daha yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Alanyazındaki önceki çalışmaların bazılarının (Demirci-Aygün, 2019; Tümkeya, 2016; Yeşil, Aker & Sezgin, 2009) bu bulgularla tutarlı olduğu görülmektedir. Adli görüşmecilerde artan yaşın tükenmişliğe karşı koruyucu olduğu bulgusu, adli görüşmecilerin tükenmişliğine karşı sunulacak hizmetlerin öncelik ve yoğunluğunun yaş gruplarına göre şekillendirilebileceğini göstermektedir. Son 30 günde yürütülen adli görüşme sayısı, katılımcıların aylık iş yükü şeklinde değerlendirilebilir. Taycan, Erdoğan ve Çelik'in (2013) hekim katılımcılarla yürüttüğü çalışmada, hizmet verilen günlük hasta sayısının tükenmişliği yordadığı belirlenmiş; Perron ve Hiltz'in (2006) çalışmasında ise adli görüşmeci katılımcıların istihdam süresinin uzunluğu veya yürütülen adli görüşme sayısı, ikincil travma ve tükenmişlikle güçlü bir ilişki göstermemiştir. Adli görüşmecilerin çalışma arkadaşları veya süpervizörleriyle vaka tartışmasında bulunma durumu, işyerinden algılanan sosyal destek şeklinde düşünülebilir. Sosyal destek, travmatik olaylara dair tanımları farklılaştırıp tampon görevi göstererek ruh sağlığı üzerinde koruyucu işlev göstermektedir (Demirci-Aygün, 2019). İlgili yazında adli görüşmecilerin tükenmişlik düzeyi ile vaka tartışmalarında bulunma değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Yapılan analize göre, kadın adli görüşmecilerin stresle etkili başa çıkma tarzı (problem odaklı) puanının anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, kadın adli görüşmecilerin erkek adli görüşmecilere kıyasla stresle başa çıkmada etkili yöntemleri daha fazla kullanabildiğini göstermiştir. Yine bu çalışma ışığında, 35 yaş üstü katılımcıların psikolojik belirti düzeyi anlamlı şekilde daha düşük bulunmuştur. Çocukla adli görüşmecilerin artan yaşlarının hem mesleki tükenmişlik hem de psikolojik belirti düzeyi için koruyucu olduğu bu çalışmanın dikkat çekici çıktılarından birisi olmuştur. Bu sonuçla uyumlu olmayan şekilde Manga'nın (2019) travma mağdurları ile görev alanlarla yürüttüğü çalışmada, 46 yaş ve üzerinde olan katılımcıların sürekli kaygı puanlarının, 35 yaş ve altında olanlardan anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur.

4.1. Çıkarımlar ve Gelecekteki Çalışmalar

Ülkemizde Çocuk İzlem Merkezlerini yaygınlaştırma çalışmalarının sürmesiyle birlikte adli görüşmeci olarak görev alan profesyonel sayısının da git gide artacağı ön görülmektedir. Çocuğun yüksek yararı için hizmet sunan bu profesyonelleri tükenmişlik ve travmadan koruma amaçlı önleme çalışmaları, eşduyum yorgunluğundan çeşitli düzeylerde etkilenmiş olanlar için geliştirilebilecek müdahale programları için temel oluşturma adına bu araştırma gibi benzer araştırmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Çocuğun cinsel istismarı suçunun yanı sıra diğer istismar türlerinin mağduru olan çocuklar, suça sürüklenen çocuklar ve diğer kırılgan gruplarla adli görüşme yürüten profesyonelleri de örneklem grubuna alan bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır.

Bu araştırmada, sadece yedi katılımcının süpervizyon desteği aldığını belirtmesinden ötürü, süpervizyon desteği için istatistiksel anlamlılığa bakılamamıştır. Alanyazında süpervizyon desteğinin

Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi

önemli bir destek kaynağı olduğunu belirten çalışmalar (Azar, 2000; Horwitz, 1998; Tehrani, 2007) mevcuttur. İlerleyen zamanlarda süpervizyon desteği alan adli görüşmeci sayısının artacağı değerlendirildiğinden, bu örneklem grubu ile yapılacak gelecek çalışmalarda süpervizyon desteği ve sosyal destek değişkenlerinin göz önüne alınması önerilir.

4.2. Sınırlılıklar

Bu çalışmada, katılımcılardan tek bir zaman diliminde alınan ölçümler incelenmiştir. Adli görüşmecilerin tükenmişlik, ikincil travmatik stres ve mesleki doyum düzeyleri “Yardım Çalışanları İçin Yaşam Kalitesi Ölçeği”, stresle başa çıkma yolları “Stresle Başa çıkma Tarzları Ölçeği”, psikolojik belirti düzeyleri ise “Kısa Semptom Envanteri”nden toplanılan verilerle ve bu ölçeklerin güvenilirliği ile sınırlıdır. Ayrıca katılımcıların Kişisel ve Mesleki Bilgi Formu ve ölçekleri objektif şekilde doldurduğu varsayılarak çıkarımlara gidilmiştir. Bu araştırma, sadece Çocuk İzlem Merkezlerinde cinsel istismar mağduru çocukların adli görüşmesini yapan profesyoneller gibi özgül bir gruba odaklandığından, sonuçların tükenmişlik ve ikincil travmatik stres yaşayabilen tüm meslek elemanlarına genellenmesi doğru olmayacaktır.

Ölçeklerden elde edilen bulgular kadar, konunun derinlemesine incelenebilmesi adına katılımcı görüşlerinin de önemsenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Katılımcılara sunulan veri toplama araçlarında isim bilgisi istenilmediğinden ötürü psikolojik desteğe gereksinimi olabilen kişiler, profesyonel desteğe yönlendirilememiştir.

4.3. Sonuç

Çalışma kapsamında, bireysel ve mesleki değişkenlere ilişkin yapılan analizlerin sonuçlarının bir değerlendirmesi olarak; 35 yaşından daha büyük, meslekte çalışma süresi daha fazla, travmatik yaşam olayı deneyimlemiş olan kadın katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksek düzeyde mesleki doyum deneyimlediği; 35 yaş ve altında, eğitim düzeyi daha yüksek, çalışma arkadaşları veya süpervizörleriyle vaka tartışmalarında bulunmayan, yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunmayan, düzenli ve sağlıklı beslenmeyen ve son 30 günde yürüttüğü adli görüşme sayısı 21 ve üstü olan katılımcıların daha yüksek düzeyde tükenmişlik deneyimlediği; adli görüşmeci olarak çalışma süresi daha fazla olan, yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunmayan, düzenli ve sağlıklı beslenmeyen katılımcıların ikincil travmatik stres gelişimi için risk altında olduğu belirtilebilir. Ayrıca adli görüşmeci görevinde bir kadın olmanın, stresle başa çıkamada etkili yolları daha fazla kullanma avantajı sağlayabileceği, 35 yaş ve altında olup yeterli düzeyde fiziksel egzersizde bulunmayan katılımcıların psikolojik belirti sergileme açısından riskli grupta olabileceği söylenebilir. Bu çalışmada örneklemin evreni temsil oranının (%79) oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Adli görüşmecilerin eşduyum yorgunluğuna dair geliştirilmesi beklenen koruyucu ve destekleyici müdahale programları için bu çalışmanın bulgularının dikkate alınması önerilir.

Yardımcı Veriler

Kurum uygulama izni alınan İl Sağlık Müdürlükleri ile yapılan protokollerin hükümleri gereğince araştırmanın yürütüldüğü hastanelerin isim bilgisi paylaşılamamaktadır. Araştırmanın yürütüldüğü il bilgisi verildiği takdirde, çoğu ilde bir Çocuk İzlem Merkezi bulunması sebebiyle çalışmanın yürütüldüğü kurum tahmin edilebileceğinden ötürü araştırmanın yürütüldüğü illerin bilgisi de paylaşılmamıştır.

Araştırmacının / Araştırmacıların Katkı Oranı (Authors' contributions)

Bu çalışma Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Psikoloji Anabilim Dalında 2020 yılında kabul edilen “Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Adli Görüşmesini Yürüten

Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi

Profesyonellerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum Düzeyleri ile İlişkili Değişkenler: Türkiye Örneği” başlıklı doktora tezinin bir kısmından üretilmiştir. Birinci yazar tezi hazırlamıştır. İkinci yazar ise tez danışmanıdır.

Destek ve Teşekkür (Fundings and Acknowledgments)

Çalışma, kamusal, özel, ticari nitelikte ya da kar amacı gütmeyen herhangi bir kurumdan destek alınmadan hazırlanmıştır. Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer Bilgin’e destek ve tavsiyelerinden ötürü teşekkür ederiz.

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors. We thank Asst. Prof. Muzaffer Bilgin for their assistance and advice.

Çatışma Beyanı (Competing interests)

Çalışmanın yazarları, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler. / The authors declare that they have no competing interests.

KAYNAKÇA

Akgöz, S., Özçakır, A., Kan, İ., Tombul, Ö.B.B.K., Altınsoy, S. & Sivrioğlu, Y. (2005).Uludağ Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi’nde Çalışan Hemşirelerin Mesleki Doyumları, Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics Law and History, 13(2):86-96.

Atan, M. & Tekingündüz, S. (2014). Ambulans Çalışanlarının (112) Tükenmişlik, Algılanan İş Stresi ve İş Tatminlerinin Kişisel Özelliklere Göre İncelenmesi, E-Journal of New World Sciences Academy, 9(3):54-69.

Aydemir, İ. & Yurtkulu, F. (2012). Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarla Mücadelede: Çocuk İzlem Merkezi. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(2):151-165.

Azar, S.T. (2000). Preventing Burnout in Professionals and Paraprofessionals Who Work with Child Abuse and Neglect Cases: a Cognitive Behavioral Approach to Supervision, Journal of Clinical Psychology, 56(5):643-663.

Bağ, Ö. & Alşen, S. (2017). Çocuk İzlem Merkezinde Cinsel İstismarın Değerlendirilmesi: Bir Merkezin Bir Yıllık Deneyimi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 18(1):62-68.

Baird, S. & Jenkins, S.R. (2003). Vicarious Traumatization, Secondary Traumatic Stress, and Burnout in Sexual Assault and Domestic Violence Agency Staff, Violence and Victims, 18(1):71-86.

Basım, H.N. & Şeşen, H. (2006). Mesleki Tükenmişlikte Bazı Demografik Değişkenlerin Etkisi: Kamu’da Bir Araştırma, Ege Akademik Bakış Dergisi, 6(2):15-23.

Bektaş, M. & Karagöz, Ş. (2017). Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Yalnızlığa Etkisi: Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Örneği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(21):342-355.

Bilginer, S.Ç. & Çalışkan, D. (2018). Çocuğu İstismardan Korumada Yeni Bir Yaklaşım: Çocuk İzlem Merkezleri. Y. K. Kepenekçi ve P. Taşkın (Ed.), Prof. Dr. Emine Akyüz’e Armağan Akademisyenlikte 50 Yıl içinde (ss. 119-127). Ankara: Pegem Akademi.

Birinci, G.G. & Erden, G. (2016). Yardım Çalışanlarında Üstlenilmiş Travma, İkincil Travmatik Stres ve Tükenmişliğin Değerlendirilmesi, Türk Psikoloji Dergisi, 31(77):10-26.

Bonach, K. & Heckert, A. (2012). Predictors of Secondary Traumatic Stress Among Children’s Advocacy Center Forensic Interviewers, Journal of Child Sexual Abuse, 21(3):295-314.

Brady, P.Q. (2017). Crimes Against Caring: Exploring the Risk of Secondary Traumatic Stress, Burnout, and Compassion Satisfaction Among Child Exploitation Investigators, Journal of Police and Criminal Psychology, 32(4):305-318.

**Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum
Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi**

Brady, P.Q., Fansher, A.K. & Zedaker, S.B. (2019). Are Parents at a Higher Risk for Secondary Traumatic Stress? How Interviewing Child Victims Impacts Relationships with Forensic Interviewer's Friends and Family, *Child Abuse & Neglect*, 88:275-287.

Büyükbodur, Ç.A. (2018). "Sosyal Hizmet Uzmanlarında Psikolojik Dayanıklılık ve İkincil Travmatik Stresin İncelenmesi", Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara.

Canter, D. (2021). Suç Psikolojisi. 2. Baskı. İstanbul: Sola Unitas Yayınevi.

Cornille, T.A. & Meyers, T.W. (1999). Secondary Traumatic Stress Among Child Protective Service Workers: Prevalence, Severity and Predictive Factors, *Traumatology*, 5(1):15-31.

Çakıroğlu, M. (2018). "Ceza İnfaz Kurumları ve Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde Görev Yapan Psikologlarda İkincil Travmatik Stresle İlişkili Faktörler", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

Çocuk İzlem Merkezi Yönetim ve Koordinasyon Kurulu. 22.10.2012 tarih ve 2012/1 Karar No'lu Toplantı Karar Tutanağı. 02.07.2022, <http://docplayer.biz.tr/376371-Cocuk-izlem-merkezi-yonetim-ve-koordinasyonkurulu-toplanti-karar-tutanagi.html>

Demirci-Aygün, Ö. (2019). "Kalp-Damar Hastanesi Çalışanlarında Görülen İkincil Travmatizasyon, Eş Duyum Yorgunluğu ve Tükenmişlik Belirtilerinin Sıklığı ile Bu Sorunlarla İlişkili Risk ve Koruyucu Faktörler: Siyami Ersek Örneği", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi/Lisansüstü Programlar Enstitüsü, İstanbul.

Derogatis, L.R. (1992). *The Brief Symptom Inventory-BSI: Administration, Scoring and Procedures Manual-II*. Clinical Psychometric Research Inc.

Dunkley, J. & Whelan, T.A. (2006). Vicarious Traumatization: Current Status and Future Directions, *British Journal of Guidance & Counselling*, 34(1):107-116.

Erdener, M. (2019). "Afet Alanında Çalışan Profesyonellerin Psikolojik Dayanıklılık ve İkincil Travmatik Stres Düzeylerinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erükçü, G. & Akbaş, E. (2013). Mağdur Çocuklarla Adli Mülakat Teknikleri, *Journal of Society & Social Work*, 24(1):199-207.

Figley, C.R. (1995). "Compassion Fatigue: Toward a New Understanding of the Costs of Caring", *Secondary Traumatic Stress: Self-care Issues for Clinicians, Researchers, and Educators*.

Figley, C.R. (1999). "Compassion Fatigue: Toward a New Understanding of the Costs of Caring" (Ed. B.H. Stamm), *Secondary Traumatic Stress: Self-Care Issues for Clinicians, Researchers, & Educators* (2nd Ed.), pp. 3-28, Lutherville, MD: Sidran Press.

Gürdil, G. (2014). "Üstlenilmiş Travma ve İkincil Travmatik Stresin Travmatik Yaşantılara Müdahale Eden Bir Grup Üzerinde Gestalt Temas Biçimleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Horwitz, M. (1998). Social Worker Trauma: Building Resilience in Child Protection Social Workers, *Smith College Studies in Social Work*, 68(3):363-377.

Kâhil, A. (2016). "Travmatik Yaşantıları Olan Bireylere Yardım Davranışında Bulunan Profesyonel ve Gönüllülerin İkincil Travmatik Stres Düzeylerinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Ankara.

Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü (2022). Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) Listesi, 22.05.2022, <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR-43119/cocuk-izlem-merkezi-cim-listesi.html>

Killian, K.D. (2008). Helping Till It Hurts? A Multimethod Study of Compassion Fatigue, Burnout, and Self-Care in Clinicians Working with Trauma Survivors, *Traumatology*, 14(2):32-44.

Manga, Ş. (2019). "Adana Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne Bağlı Kuruluşlarda Travma Mağdurları ile Çalışanların Kaygı Düzeyleri ve Yaşam Doyumlarının Sosyodemografik Değişkenler Açısından Araştırılması", Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kıbrıs.

**Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum
Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi**

- Maslach, C. & Leiter, M.P. (1997). *The Truth About Burnout*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mccann, I.L. & Pearlman L.A. (1990). Vicarious Traumatization: a Framework for Understanding the Psychological Effects of Working with Victims, *Journal of Traumatic Stress*, 3(1):131-149.
- Mertoğlu, M. (2022). Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Adli Görüşme. *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1):7-21.
- Newlin, C., Steele, L. C., Chamberlin, A. ve diğerleri. (2015). Child Forensic Interviewing: Best Practices (p. 1-20). US Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. 03.07.2022, <https://www.nationalcac.org/forensic-interviewing-of-children-training/>
- Nur, D. (2011). Kamu Hastanelerinde Çalışan Sağlık Personelinde İş Doyumu ve Stres İlişkisi, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 14(4):230-240.
- Pak, M.D., Özcan, E. & İçağasıoğlu, A.Ç. (2017). Acil Servis Çalışanlarının İkincil Travmatik Stres Düzeyi ve Psikolojik Dayanıklılığı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52):629-644.
- Perron, B.E. & Hiltz, S.B. (2006). Burnout and Secondary Trauma Among Forensic Interviewers of Abused Children, *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23(2):216-234.
- Piyal, B., Çelen, Ü., Şahin, N. & Piyal B. (2000). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde Çalışanların İş Doyumu, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 53(4):241-250.
- Saakvitne, K.W. (2002). Shared Trauma: The Therapist's Increased Vulnerability. *Psychoanalytic Dialogues The International Journal of Relational Perspectives*, 12(3):443-449.
- Salston, M. & Figley, C.R. (2003). Secondary Traumatic Stress Effects of Working with Survivors of Criminal Victimization, *Journal of Traumatic Stress*, 16(2):167-174.
- Schauben, L.J. & Frazier, P.A. (1995). Vicarious Trauma: the Effects on Female Counselors of Working with Sexual Violence Survivors, *Psychology of Women Quarterly*, 19(1):49-64.
- Sevimli, F. & İşcan, Ö.F. (2005). Bireysel ve İş Ortamına Ait Etkenler Açısından İş Doyumu, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 5(1):55-64.
- Smart, D., English, A., James, J., Wilson, M., Daratha, K.B. Childers, B. & Magera, C. (2014). Compassion Fatigue and Satisfaction: A Cross Sectional Survey Among US Healthcare Workers, *Nursing & Health Sciences*, 16(1):3-10.
- Stamm, B.H. (2010). *The Concise ProQOL Manual* (2nd Ed.). ProQOL.org, Pocatello, ID.
- Şahin, N.H. & Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri (Bried Symptom Inventory-BSI): Türk Gençleri İçin Uyarlanması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31):44-56.
- Şahin, N.H. & Durak, A. (1995). Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği: Üniversite Öğrencileri İçin Uyarlanması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34):56-73.
- Tansel, B., Tunç, A. & Gündoğdu, M. (2015). Çocuk Şube Müdürlüğünde Çalışan Polis Memurlarının İkincil Travmatik Stres Düzeylerinin İncelenmesi, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2):676-688.
- Taycan, O., Erdoğan, S.T. & Çelik, Ç. (2013). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Yer Alan Bir İlde Devlet Hizmet Yükümlülüğünün Hekimler Üzerindeki Etkileri ve Tükenmişlik, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(3):182-191.
- Tehrani, N. (2007). The Cost of Caring-the Impact of Secondary Trauma on Assumptions, Values and Beliefs, *Counseling Psychology Quarterly*, 20(4):325-339.
- Topdemir, C. (2016). İstismar Mağduru Çocuğun Korunmasında Bir Uygulama: Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM). *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 43. 12.07.2022, <https://dergipark.org.tr/en/pub/abmyoder/issue/46655/584928>

**Adli Görüşmecilerin İkincil Travmatik Stres, Tükenmişlik ve Mesleki Doyum
Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi**

Tümekaya, S. (2016). Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri ve Kullandıkları Başa Çıkma Davranışları, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11):26-36.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (Temmuz 2010). 10.07.2022, www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss589.pdf.

Türkiye İstatistik Kurumu (2020, 21 Temmuz). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2015-2019, 22.05.2022, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik Birimine-Gelen-veya-GetirilenCocuk-Istatistikleri-2015-2019-33632](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik_Birimine-Gelen-veya-GetirilenCocuk-Istatistikleri-2015-2019-33632)

Türkiye İstatistik Kurumu (2022, 20 Nisan). İstatistiklerle Çocuk, 2021, 23.05.2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Cocuk-2021-45633>

Ulukol, B., Kahilogulları, A., Torunoglu, M.A., Kocak, O.F., Oral, R., Yüksel, F., Celik, S. & Akdag, R. (2013). A New Project; A Structured Child Protection Service in Turkey. *International Congress of Pediatrics*, 24-29 Ağustos 2013, Australia: Melbourne.

Ünal, S., Karlıdağ, R. & Yoloğlu, S. (2001). Hekimlerde Tükenmişlik ve İş Doyumu Düzeylerinin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile İlişkisi, *Klinik Psikiyatri*, 4(2):113-118.

World Health Organization (2020, 8 June). Child Maltreatment, 22.05.2022, <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>

Yeşil, A. (2010). “112 Acil Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Sağlık Çalışanlarında Ruhsal Travma ve İlişkili Sorunların Yaygınlığı”, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

Yeşil, A., Aker, A.T. & Sezgin, U. (2009). Hemodiyaliz Tedavisi Gören Hastalara Bakım Veren Ekipte Ruhsal Belirtiler, *Düşünen Adam*, 22(1-4):9-17.

Yılmaz, B., Gökçe, G., Karancı, N., Gökler, I. & Aker, T. (devam eden çalışma). Yardım Çalışanları için Yaşam Kalitesi Ölçeği-5 (The Professional Quality of Life Versiyon 5), Türkçe Uyarlama Çalışması. TÜBİTAK Araştırma Projesi.

Yüksel, F., Keser, N., Odabaş, E., Kars, G.B., Yurtkulu, F., Daşkafa, F., Arslan, F. & Cayrat, E. (2013). Çocuk İstismarı ve Çocuk İzlem Merkezleri, *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 12(2):18-23.